Масса а мехкашкара пролетареш, вIашагIкхета!

СЕРДАЛО
свет

Советски Союза Коммунистически парте Нохч-ГIалгIай областнойн Грозненски городской комитетий а Нохч-ГIалгIай АССР-а Лакхехьарча Совета а орган

Ера 13 АВГУСТ 1959 шу

№ 65 (2277)
Мах 20 кеп.

В. И. Ленина цIерагIча Волжски ГЭС болх бу шу дизад

КУЙБЫШЕВ, 10 августа. (ТАСС). Цхьа шу дизад В. И. Ленина цIерагIа йола Волжски гидроэлектростанци болх бе йолаенна.

Цхьан шера Волжски ГЭС 10 миллиарди 140 миллиони киловатт-сахьат электроэнерги еннай. Революци хилалехьа Россе 1913-ча шера ерригача электростанцеша енна хинначул дукхагIа я из. 1955-ча шера 29-ча декабре ток енна хьалхара агрегат болх бе йолаеннача хана денз Жигулеша енна еррига электроэнерги 26 миллиард киловатт-сахьат гаргга я.

ХIанз станце ерригa 20 агрегат а геттара дика болх беш я. Волжски ток Москве, Урале, Поволжьерча мехкдаьтта районашка, Волга юххе ядача колхозашкеи совхозашкеи йода. Станце эггара дикагIча оборудованех дика пайда эцаргахьа, балха процессашта дIахо а механизаци автоматизаци яргахьа дерзадаь долча гIулакхий хьакъехьа ССКП ЦК июньски Пленумо даьча социалашта жоп луш, уж гIулакхаш кхоачашдеш я энергетикай коллектив.

Гагановай гIулакх хьалъийцарий мугIараш дегIаух

Советски Союза коммунистически парте XXI-ча съездо белгалдаьча тайпара шерра коммунистически общество хьалъе доладеннад советски халкъ. Цу съезда а дукха ха йоаццаш хиннача парте Центральни Комитета Пленума а исторически решенеша кхы а чIоагIагIа айдаьд советски наьха творчески хьинар, хIара денна шерлуш латт ханал хьалха ворхI шера план кхоачашъе аьнна вай мехкарча къахьегамхоша йолаяь социалистически яхь, дукхагIа хулаш латт «къахьегам, дахар, дешар—коммунистически хьисапе» яхаш девиз а йолаш къахьегаш барий мугIараш.

Шоашта хьалхашка латта декхар къьгга довзаш болча, партес хьалкхебаьча советски наха дика кхетаду сийрдача кхоаненга — коммунизмага кхоачилга хьинаре къахьегарца, коммунистически лакхара кхетам бола нах хьалкхебарца мара хила йиш йоацилга. Цудухьа тайп-тайпара а дукхагIа а хулаш йоагIа сихагIа семилетка кхоачашъе аьнна советски халкъо болабаьча болама формаш.

Цу тайпарча формаех цаI я—Вышневолоцки кIадаш деча комбината прядильни фабрикерча бригадира комсомолка Гаганова Валентинас дIадоладаь гIулакх. Из Iальмате боккха лоархIам болаш гIулакх да. Ший лоIамах яхай из хьалха латтача, дукхагIа алапи телача бригадера дIа а яьнна тIехьа йисача бригаде болх бе, хIаьта из бригада хьалха латтараштa тIехьакхее а лаьрхIад цо. Юххьанца хала хиннад Валентина, алапи кIезига ийдаьд, халонаш дукха нийслуш хиннай. Цхьабакъда, моллагIа яле а холоно юха тохаргйолаш хинна партеси комсомолои хьалкхеяь йола Гаганова Валентина.

Социализм котъяьннача, капиталистий классаш йоацача мехка мара хила йиш йолаш дац цу тайпара патриотически гIулакх.

Цунах, из боккха болам дIаболабаьча цу къонача болхлочох комсомолках дийцад нов. Н. С. Хрущевс ССКП ЦК июньски Пленуме ше къамаьл деш:

«Дика кхетаде оаш, новкъостий, дика уйла е еза шоана цун — цIаккха а капиталистически хьисапе вахар кхетадеш вола саг, из цIаккха а тешаргвац дикагIа алапи луш бола болх бита а бита ший лоIамах кIезигагIа алапи телача балха а ваха кIезигагIа ахча ийде болхло волавеннав аьлча... Цу саго даьча гIулакха дикали махи ба, шийна хьадоагIача хIамана тIакхувш хиларо цунга из гIулакх дайта ца хилар, коммунистически строй боарам боаццаш езаш хиларо из дайта хилар, из строй бахьан долаш шийна доккха зе де а кийча ва советски саг!»

Валентина Гаганова... Малав хIанз из цIи ца йовзаш. Цо дIадоладаь гIулакх эзараш эзараш болча наьха дог ура а оттадаь, берригача мехка гIолла дIадаьржад. Гагановас дIадоладаь гIулакх хьалъийца нах хIара городе, юрта, промышленноста дерригача доакъошка ба. ТIехьайиса участкаш хьалха латтараштa тIехьакхееш дIадоладаьча цу гIулакхо Даьхенна массанахьа а боккха пайда а баьб, хIанз беш а ба.

Вай мехка масса мIингашкара дукха письмоши телеграммаши ух Гаганова Валентинага.

— 72 шу да са, цхьабакъда сона а хьинар чудоссадаьд шун къахьегамо, язду — Уральск яхача городерча Н. М. Малеча.

Социалистически къахьегама Турпал, СССР Лакхехьарча Совета депутат, «Краснодонуголь» яхача треста № 2 йолча «Северная» яхача шахте бригадир волча Н. Мамайс язду:

— «ЧIоагIа теркам тIабахийта ладийгIар аз ССКП ЦК июньски Пленуме Гаганова Валентинас ший гIулакх дувцаш даьча къамаьлага. Гагановай гIулакх хьалъийцараш дукхагIа хиларга хьежа кIезигагIа хургья-кха тIехьаюсаш йола бригадаш, участкаш, предприятеш яха уйлаш керта чу ухар сона, аз цунга ладувгIача хана... ХIанз хIара денна дегIаух цун гIулакх хьалъийцарий мугIараш. Иштта аз а лаьрхIад тхоай шахтерча тIехьайисача бригаде ваха, хьалха латтача бригадашта из тIехьакхеергйолаш».

Партеси Советски правительствоси боаггIача тайпара мах баьб Гагановай сий долча гIулакха, СССР Лакхехьарча Совета Президиумо Социалистически Къахьегама Турпал яха цIи еннай цунна. Цун хьокхамца хIанз эзараш эзараш бола Советски нах тIехьабисараштa новкъостал деш ба.

ДукхагIа хулаш латт Гагановай сий дола гIулакх хьаллаьцараш вай республике а. Уж ба Гаганова Валентинай хьокхамца тIехьаюсаш хинначa балха участкашка, уж хьалха латтараштa тIехьакхее лаьрхIа, къахьегаш бола «Красный молот» яхача завода къона формовщик Кончицкий, Филипп, «Красный октябрь» яхача Наьсарерча кирпишкий завода мастер Цороев Султан, местни промышленноста химически завода мастер Переведенцев Николай, Шелковской районерча Ленина цIерагIча колхоза доярка Гавмурзаева Тая, Грознерча № 2 йолча барзкъаш тегача фабрика закройщица Шаулова Элеонора, иштта кхыбараш.

«Назрановски» яхача совхоза Аьлти-Юртарча тракторно-полеводчески бригада балхаш Iальмате эсала лелар. Кхоачам боллаш балха опыт йолаш, дика болх вIашагIболла ховш бригадир цига ца хилар бахьан долаш кхашкарча балхашта тIехьаюсар из коллектив, кхоачашйийцар производственни заданеш.

Гаганова Валентина дIаболабаь патриотически болам хьал а лаьца цу тIехьайисача бригаде болх бе вахав совхозе цIи хезза вола механизатор, коммунист Оздоев Аюп. Из керте лаьтта Экажкъонгий-Юртара тракторно-полеводчески бригада масса хана дика хьокхамаш долаш хиннай, хIаьта керда бригада Аюпа хьайийца дукха ха еце а боаггIача тайпара цига болх дIаболабе а, механизаторий къахьегама овсарле лакхъе а вIаштIехьа даьннад цун.

Гаганова Валентинай сий долча гIулакха, моллагIча кердача дикача гIулакха санна терко е еза, из хьаллаца деза, хIаьта йоаггIача тайпара цун хьалхле лелае а еза. Из партийни, профсоюзни, комсомольски организацей а боахамашта хьалхле лелаерий а декхар да.

Партес хьалхашка оттадаь технически прогресса декхараш толамца кхоачашдара боккха лоархIам болаш да хьалха латтарий опыт дIайоаржаелга, тIехьа юсаш йолча коллективашта тайп-тайпара новкъостал делга. Цу даькъе доккха новкъостал де декхарийла я профсоюзни организацеш, Гагановай Iальмате дикача гIулакхах пайда эцаш.

Шеко яц, предприятешка, организацешка, совхозашка дикагIа болча болхлоша - организатораша дIахо йодача хана а Гаганова Валентинай сий дола болам хьаллаьцарий мугIараш дегIадоаладергхиларах, цар новкъосталца тIехьайиса балха участкаш хьалха латтарий мугIаре хургйолаш, семилетка хьалхарча шера план ханал хьалха кхоачашъергйолаш.

ОРДЕН ЛЕЛАЕЧА ПРОМЫСЛЕРЧА МЕХКДАЬТТАХОЙ ТОЛАМ

ССКП ЦК июньски Пленума решенеш кхоачаш а еш, Ленина орден лелаеча «Малгобекнефта» цхьоалагIча промыслера мехкдаьттахой хадданза болх тоабеш хьабоагIа.

Йоккха балха котало яьккхай хьалха латтача коллективо: **9 августа кхоачашъяь яьннай ийс бетта йола «Iаьржа дошув» даккхара программа.** Къахьегама овсарле планал совгIа 19 процент лакхъяьй. ХIара мехкдаьтта тонна яккхарга дIабода мах лохбарца 1.600 эзар сом гаргга ахча кходаьд укх шера юххье денз. Соахка укх хана доаккхаш хиннaчунца нийсдича юккъера лаьрхIача деннеи бийсаннеи доаккхаш дола мехкдаьтта 17 процент дукхагIа да.

— Толам баьккхаб болх беш йолча скважинашка тIагIертта къахьегар, оборудованена дика гIулакх дар, процессашта механизаци яр а телеуправлени юкъейоалаяр а бахьан долаш, — аьнна хоам бир промысла заведующи йолча нов. Паука. — Лаьтта кIалха болх беш болча тха болхлоша насосно-компрессорни трубаш дIатIахьувзаеш а хьахьувзаеш а дола АПР-2 яха электрически кхо дIоагIа тIехьарча шин бетта Iома а даь болх барах дикка лакхъеннай къахьегама овсарле. Масала, оператораш болча новкъостий Усковеи Хубецевеи сменаш, кердача дIоагIашца болх барах, цкъаза йолча вахташка 170—178 процентага кхоачаш нормаш кхоачашъе яьлар, вешта аьлча хьалхарчул 20—25 процент дукхагIа.

Боккхача лоархIаме гIулакх дар промысловикашта карагIдаьннар. Цар шоай низаца трубопровод а йилла, оалашца йоагаш лаьттача № 750-7 йолча скважин чурча попутни газах пайда эц: июль бутт чакхбоаллаш тIоанашка чуерзаяьй из.

Сийлахь-боккхача Октября 42 шу дизара дика накъабахар духьа яхь йоаржаеш ба орден лелаеча промыслера болхлойи специалисташи. Цар къовсам лоаттабу шера йола мехкдаьтта даккхара план 7-гIча ноябрга кхоачашъяр духьа, 100 скважин телеуправленеца лелаяр духьа, хIаьта ер шу йистедоаллаш ерригача промысле а из чакхъяккхар духьа.

Дуккха уйла яьчул тIехьагIа

Делкъа ха я, бIайха хьеж ахкан малх. Из йIовхал вIалла йоацаш санна шортта шпалаш тIа гIолла гIа а боахаш рельсашка а хьежаш вода Гудермесски машиннаькъа ворхIагIча дистанцен путевой обходчик Козлитин Иосиф Васильевич. Рельсаш хеттача метте юха соц из. ХIара денна ше царга хьеже а Iо а вийрза гайка чIоагIъеш воал из. ТIаккха хьал а гIетте дIахо вода. Хала дац цун къона йоацача гIийло екъача юхьа дIабIара хьежача цхьа доккхача хIаман уйла кертачу есса из волга зедала. Йоккхача, боккха лоархIам болча уйла, саготдора путевой обходчика. Цун йоI хила а мегаш йолча Гаганова Валентина дIадоладаь сий дола гIулакх дар хIанз Иосиф Васильевича а дагадаьллар.

— ДIа уйла йича ма атта а да из, хIаьта ма дика дага а дехар Валентинайна из гIулакх, — йоахар цун уйлаша, — мишта дIалургья аз сай балха участок моллагIча кхыча сагага. А, ишта гIулакх хургдац, кхы тайпара никъ лаха беза цу гIулакха.

МалагIа никъ лохаргба? Из дар хIанз Иосиф Васильевича дагалаьттар. Ший участке обход яь а ваьнна наг-нагахьа гIаьленах кIур а боаккхаш шортта цIенгахьа вода из. ЦIаьхха юха а сеца гIаьле Iо а кхесса сихха чувахар из. Фу де лаьрхIар цо?...

ШоллагIча дийнахьа цун сесаг Нина Васильевнаи, цар йоI Лидеи, шиймар а тIехьа Иосиф Васильевича участке наькъа йист нийсъеш боахкача хана низткъа хьагуча мара баьнна бацар малх. Каст-каста ду цар цу тайпара «воскресникаш».

— Мишта хьаллаца лаьрхIад Iа Гагановай гIулакх? — аьнна хьаттар Лидас даьга, болх йисте бала боаллача хана. — Из-м бригадир ма йий, хьо путевой обходчик мара вац.

...ШоаллагIча дийнахьа мара гуча даланзар опытни обходчика де лаьрхIар. Цо лаьрхIар путевой обходчика Комиссарова Анастасе участка новкъостал де, дуккхача шерашка ше Iомаяь опыт дIа а луш Комиссаровaца гарггача хана цун участок дика тоае, тIехьа юсаш хинна из хьалха латтарий мугIаре кхоачаш тIехьакхее.

Иосиф Васильевича ший дош толамца кхоачашдергдолга хIанзехьа цун гIулакхаша хьагойташ да.

Н. ЗАЗДРАВНЫЙ.

Сийлен цIи яьккхай

Ше ялаташ чуэца йолаялалехьа доккха социалистически декхараш тIаийцар Сунженски районерча «XX партсъезд» яхача колхоза комбайнера Григорий Яковлевич Левашова агрегато. Комбайнера Левашовеи цун помощника Красненскеи шоаш тIаийца социалистически декхараш тIехкхоачаш а даь, шоай агрегатах «Коммунистически къахьегама агрегат» яха сийлен цIи тиллийта лаьрхIар. Цар, колхозе хьалхара моттиг а йоаккхаш, 333 гектар кIа а хьекхар, хIаьта цу тIера 3496 центнер кIа а аьрдар.

Парткомои колхоза правленеи шоайла цхьана яьча заседане нн. Левашоваи Красненскенеи «Коммунистически къахьегама ударник» яха сийлен цIи еннай.

Я. КАГИРОВ.

ДикагIа йола бригада

Малхбоален-Казахтански область. Ленинагорски полиметаллически комбината ВЛКСМ 40 шу далара цIерагIча рудника коллективо ханал 5 ди хьалха кхоачашъяьй ворхI бетта план.

ДикагIчарех я Нарымбаев Салибека кулгал деш йола скреперистий комплексни бригада. Бригадерча хIара болхлочо кхоккха балха говзал Iомаяьй—взрывника, нагрузчика, скреперистa говзалаш. Бригада хIара члена хьалхара беттбетта планал совнагIа 1—1,5 тонн руда лу коллективо.

Сурта тIа: бригадир С. Нарымбаеви скреперист Одоти.

Ф. Сальникова сурт
ТАСС фотохроника

Сентябрь бетта доагIа МЕХКДАЬТТА ДОАККХ

Дикача гIулакхашца жоп лу Правобережни промысла нефтяникаша ССКП ЦК-а июньски Пленумо даьча Кхайкарала. Шера йоагIа план 5 декабрь тIакхоачаши семилетка ялх шераи кхоачашъе социалистически декхар тIаийцад цар.

Эксплуатационникийи лаьтта кIалха болх беча болхлойи барт тайна къахьегам толамца, чакхбаьлар: МЕХКДАЬТТА ДАККХА БАРХI БЕТТА ЙОАГIА ПРОГРАММА ХАНАЛ ХЬАЛХА КХОАЧАЩЪЯЬЙ. Сентябрь бетта даккха доагIача мехкдаьтта бIаьщ тоннаш еннай. Къахьегама овсарле 8 процент гаргга лакхъяьй. Мехкдаьтта доаккхаш дIабода мах лохбар бахьан долаш ворхI бетта чухь 522 эзар сом ахча кходаьд.

Промышленникаша тIагIертта кхоачашду геолого-технически гIулакхаш. Масала, № 74 йолча скважине мехкдаьтта кIийлен тIа цементаж ярах юстарара чудоагIача хих мехкдаьтта тIоа лорабе йиш хилар. Из дар бахьан долаш дийнахь-бус пхи тонн дукхагIа мехкдаьтта даккха вIаштIехьа даьлар. № 8 йолча скважине шерагIа йола насос а оттаяь, сихагIа мехкдаьтта доаккхилга вIаштIехьа даькхад. Из гIулакх даьчул тIехьагIа дийнахь-бус доаккха мехкдаьтта шищща тонн дукхагIа доаккх.

Телеуправлени юкъейоалаяр бахьан долаш хан-ханнахьа скважинаш тахка торонаш гучаяха а, царех пайда эца болабе а йиш хилар. Диспетчерски контроль хилар бахьан долаш лоархIам боллаш кIезигдаьд оборудовани сецилга.

ХIара денна болх дика барца белгалбаьнна ба оператораш н.н. Ананьев, Кулиев, Мишечкин, Алексеев, Шахбиев, кхыбараш а. Промысла еррига коллектив тIагIертта къовсам лоаттабеш я семилетка хьалхарча шера план ханал хьалха кхоачашъе.

Кулгалхоша сагото еш ца хилча

Укх шера Нохч-ГIалгIай педагогически институте экзаменаш дIаенна ма ваьлла а профсоюза путевках Къилбаседа-ХIирий АССР-е Цеске салоIача цIагIа ха а яьккха ТIой-Юрта цIавера со.

Со цIавенача цу хьалхарча дийнахьа сох кхийттача учетчика Газиков Мухарбика аьлар сога:

— Ма дика болх ба хьо цIавена. Кхоана аьлга водаре бакъахьа вар-кх хьо: кхоана аргIаш де доладе дезаш а да, балха арабовлаш кхоачам хиллал болхлой а бац.

Со раьза а хинна вахар. 10 сахьат даьлча мара кхай тIа дIакхачанзар. Цига болхлоша дийцача хабарех сона хайра отделене болх во вIашагIбелла хилар, балха ца уха нах паргIата буташ хилара уж раьза боацилга, 10—11 сахьат даьлча мара кхай тIа болх дIа ца болабелга, май бетта денз дуккхача болхлошта алапи ца деннилга, иштта кхы дола кхоачамбоацараша.

Иштта тхо дагIаш цхьа сахьат даьлча кхо трактор ера. Цар хьатIа увзача аьлах аргIаш де доладелар тхо. Бакъда, бIаьха дIабахaнзар из болх. Шодай Iержаш лоаца хиларах аргIа тIа йол хьалтIа ца йоалуш дисар тхо. Шодаш бахьан долаш хало-м ерригача совхозе а хьег.

Иттех минута мара болх ца беш сецар делкъел тIехьагIа 2 сахьат даьлча ена стогометатель а. Цунна шланг я ваха саг 4 сахьат даьлча юхавера. Цул тIехьагIа цхьан сахьата болх бича цIаькхаза а ехар стогометатель. Иштта ди дайра тха а тракторий а. Цу дийнахь даа хIама тIехьа данзар тхона. Из дерригa тхо долча шозза тIабаьхкача отделене управляющена а, керттерча агронома а, кхыча кулгалхошта а гуш дар.

Аз дийцар цхьа ди мара дац. бакъда, болхлоша йоах уж кхоачамбоацараш цхьан дийнахь хинна Iац.

Цул аьттув болаш хиланзар са болх совхоза центральни усадьберча мастерске а. Укхаза хьалхарча дийнахьа тиша комбайнаш вIашагIъяха эшаш дола дIоагIаш ца хиларах коара тиша аьшк а оатхалаш а гулъе оттавир со а 7 саг кхы а. ХIаьта шоллагIча дийнахьа кхы бе болх а ца хинна комбайнаш вIашагIъяха оттадир тхо. Бакъда, дIоагIаш ца хилар бахьан долаш оахош бергболчох итталагIа дакъа а болх ца беш хьадоагIа тхо. ДIоагIаш хургда е хургдац, аьнна хоадам болаш жоп луш бац совхоза юртбоахама механик нов. Тихонов а, керттера инженер нов. Колпаков а, е цар сагото еш а бац.

Хеталу иштта мара кулгалхоша сагото еш ца хилча лерттIа дIагIоргбий - хьогI совхоза болх, аьнна. ДIагIорг ца хилар гуш да.

У. ДУДАРОВ,
студент.

Яндиев Ахьмад халагIча болх бе вода

Вай мехкарча дуккхача наха хьаллаьцад Гаганова Валентинас дIадоладаь сий дола гIулакх. Из гIулакх хьал а лаьца, МагIалбика районерча керда вIашагIъеллача «XX партсъезд» яхача колхозе бухгалтерал ваха дош деннад «Ингушски» совхоза бухгалтера нов. Яндиева Ахьмада. Кердача колхоза балхашта йоккхий новкъарлонаш хул эшаш йола кадраш ца хиларах. Колхоз вIашагIъеллача хана денз балхах дика кхеташ вола бухгалтер лохаш хиннав колхоза председатель нов. Льянов.

ХIанз укх сахьате цхьацца халонаш хургья керда колхоз юллача. Из дош дика кхетадеш ва нов. Яндиев Ахьмад а. Нагахь из оатто езаш хилча совхозе Iе мара а везацар цун, хIана аьлча, совхоза юхе цун цIенош а дезал а дар, дика а вахар.

Бакъда Ахьмад холонех кхераш вац, хIаьта шийна мелла чIоагIа хало хуле а дуккхача наха хулаш бола дика болх ца беш Iергволаш а вац.

Ахьмада де лаьрхIа сий дола гIулакх деш дуккха а ба советски нах. ВIалла а саг ца ваьхача городаш Iоехка дуккха а моттигаш я мехка.

Ахьмад санна кердача колхозе болх бе гIоргболаш, кхы а хургба вай республике нах.

В. ЦИЦКИЕВ.

СССР халкъий II спартакиада хьаеллар

Москва. 8 августа В. И. Ленина цIерагIча Центральни стадионе хьайиллай СССР халкъий II Спартакиада. Сурта тIа: Спартакиада парада хьалхара колонна. С. Преображенскеи А. Батацовеи сурт.

Комплексни геолого-разведочни экспедице начальника И. Т. Мурзабекова Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета Президиума Сийлен грамота яларах

Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета Президиума УКАЗ

Дуккхача хана а цхьаккха ала хIама доацаш дика а болх барах Нохч-ГIалгIай Автономни Советски Социалистически Республика Лакхехьарча Совета Президиума Сийлен грамота лойла комплексни геолого-разведочни экспедице начальника **Мурзабеков Темира Израила.**

Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета Президиума Председатель
И. АЛМАЗОВ.

Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета Президиума секретарь
М. КОМАРОВ.

„Нохч-ГIалгIай АССР мехкдаьттаи мехкдаьтта-химически промышленноста заслуженни деятель" яха звани оттаяра хьакъехьара

Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета Президиума УКАЗ

Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета Президиумо **соцам бу:**

Мехкдаьттаи мехкдаьтта - химически промышленноста производства даькъе тIехдаьнна дика гIулакх дарах **«Нохч-ГIалгIай АССР мехкдаьттаи мехкдаьтта-химически промышленноста заслуженни деятель»** яха сийлен звани оттае.

«Нохч-ГIалгIай АССР мехкдаьттаи мехкдаьтта-химически промышленноста заслуженни деятель» яхача сийлен зване хьакъехьара положени чIоагIъе.

Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета Президиума председатела заместитель
А.-В. ТЕПСАЕВ:

Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета Президиума секретарь
М. КОМАРОВ.

«НОХЧ-ГIАЛГIАЙ АССР МЕХКДАЬТТАИ МЕХКДАЬТТА-ХИМИЧЕСКИ ПРОМЫШЛЕННОСТА ЗАСЛУЖЕННИ ДЕЯТЕЛЬ» ЯХАЧА СИЙЛЕН ЗВАНЕ ХЬАКЪЕХЬАРА

ПОЛОЖЕНИ

1. «Нохч-ГIалгIай АССР мехкдаьттаи мехкдаьтта - химически промышленноста заслуженни деятель» яха сийлахь звани лу мехкдаьттаи мехкдаьтта - химически промышленность дегIайоалаяра даькъе къаьстта дукхача маьха дола балхаш яздарах, цу даькъе къаьстта боккха лоархIам болаш йола открытеш, изобретенеш ярах, производствона юкъе дукхача маьха йола рационализаторски предложенеш яхьарах е мехкдаьттаи мехкдаьтта - химически промышленносте дIахо а технически прогресс яра тIаберзабаь тIехбаьнна боккха Iилма-технически, Iилма-популяризаторски болх барах.

2. «Нохч-ГIалгIай АССР мехкдаьттаи мехкдаьтта-химически промышленноста заслуженни деятель» яха сийлен звани лу Нохч-ГIалгIай АССР Министрий Советo, Нохч-ГIалгIай административно - экономически района халкъа боахама Совето хьалчубаларах а, хIаьта иштта республика кара йолча предприятешка гIоллара районни, городской къахьегамхой депутатий Советашеи цар исполнительни комитеташеи, профессиональнии кхыча общественнии организацеша мотабаь Нохч-ГIалгIай АССР Министрий Советагеи совнархоза кара йолча предприятешка тIоллара Нохч-ГIалгIай АССР административно-экономически района халкъа боахама Советагеи хьалчубаларах а.

3. «Мехкдаьттаи мехкдаьтта-химически промышленноста заслуженни деятель» яха сийлен звани еннача наха Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета Президиума мален грамота лу.

4. Сийлен звани тIера дIаяккха йиш яц алхха Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета Президиумо мара.

ПАРТИЙНИ КОНТРОЛЬ ЛЕЛАЮ КОМИССЕШ ВIАШАГIЪЕХККАЙ

Комиссеш болх бе йолаеннай

ССКП Центральни Комитета Постановленега хьежжа «Красный молот» яхача завода администрацен балха контроль лелае йиъ комисси вIашагIъеллай. Из дош дувцача хана завода парткомо лаьрхIар ворхI шера план кхоачашъе доккхий къахьегама толамаш доахаш йолча завода кертерча участкай балха масса хана контроль ергйолаш, парткомаи ерригача партийни организаценеи новкъостал дергдолаш комиссеш вIашагIйохка. Уж комиссеш хьожаргья паччахьалкхен план кхоачашъярга, кооперированнии экспортнии поставкай план кхоачашъярга, автоматизации механизации керда техникеи балха юкъе йоалаярга, арахецаш йола продукци дикагIа хилийтарга.

Комиссей членаш ба инженераш, техникаш, производстве дикагIа бола болхлой. Хьалхашка латта декхараши, завода гIулакхаши, кхоачамбоацараши, уж кхоачамбоацараш дIададахара наькъаши дайза а дайза хIанз шоай болх тIабийрзза дIаболабаьб цар.

ВорхI шерара план кхоачашъеча доккхий а бехктокхаме а дешаш кхоачащдеш я завода коллектив хIанз. Дикача толамашца кхоачашду ший декхараш цу коллективо. Цхьабакъда цунга хьежжа кхоачамбоацараш а да завода балхаца. Вай парте Центральни Комитето маяххара актива а берригача болхлой а новкъосталца цу кхоачамбоацарашта духьал къовсам а лелабеш дIахьу коллективо ший болх.

Заводо ворхI бетта план 101,3 процент кхоачашъяьй, бакъда мехкдаьтта аппаратуреи кхыйола изделеши арахецара план кхоачашъяьяц.

Къаьстта терко тIаяхийта езаш да кооперированнии экспортнии поставкай гIулакх. Цу гIулакхацара кхоачамбоацараш дIадаха дика новкъостал дергда вIашагIъеххача комиссеша.

Коопераце планах болатеи чонеи хIамаш кхыча совнархозий 12 заводаи, Нохч-ГIалгIай совнархоза 9 предприятенеи ухийт «Красный молот» яхача заводо. ЧIоагIа терко тIаяхийта езаш а хадданза контроль лелае езаш а да уж хIамаш дика киийчъяраи, кхача еззача дIакхачийтараи.

Ала дезаш да, тха завод цхьайолча предприятешта кооперированни поставкашта декхарийла яха хилар. Иштта Бакински совнархоза 40 тонни Туапсински машзавода 5 тонни болата хIамаш яла езаш я завод. Цхьайолча экспорте йолхача станокаштеи цементированни агрегаташтеи декхарийла яхай завод.

Завода деррига заказаш кхоачащде цехий коллективаш оарцагIйоахаш, вIашагIъеххача комиссей болх лартТIа дIабахьа торо хулийташ дукха къахьег завода парткомо а ерригача парторганизацес а.

Ше вIашагIъеллача хьалхарча дийнахьа денз дика вIашагIбелла дIаболабаьб механизации автоматизации керда техникеи балха юкъе йоалаяра контроль лелаеча комиссе ший болх. Комиссе председатель вола опытни механик нов. Воропаеви комиссе членаши автоматизации механизации яра балхага хьежаб. Цу балхацара цIенхаштта кхоачамбоацараш гучадаьхад комиссес. Парткома заседане из дийца а дийца яьча постановленеца завода хьалхле лелаерашкара дIадийхар гарггарча хана уж кхоачамбоацараш дIадахар а комиссе предложени кхоачашъяр а.

Арахецача продукце дикалга хьожаш йолча, инженер нов. Фрайштут керте латтача комиссена гучадаьннад № 4 йолча цехе деталашта кепа еттилга дика ца лелилга, хIаьта уж кхоачамбоацараш сихагIа дIадаха цеха начальник декхарийла а ваьв комиссе.

Кооперированнии экспортеи постановкашка хьежача комиссена гучадаьлар Бакински совнархоза дIаяхийта кийчъяь болата хIамаш ший ханнахьа дIа ца йохийташ сецаяь хинна хилар. Комиссе председатела нов. Палатика сихагIа уж хIамаш дIайохийтаргйолаш а дIахо йодача хана кхы уж сецаргйоацаш а гIулакх вIаштIехьадаьккхар.

Белгалде дезаш да, вIашагIъеххача комиссей из боккхеи пайданеи болх хIанз дIаболабенна мара ца хилар.

Партийни комитет декхарийла я масса оагIорахьара комиссешта новкъостал де, цар балха дика опыт дIайоаржае.

Л. ПЕРЕПЕЧАЕВ,
«Красный молот» яхача завода паркома секретарь

Кхоачамбоацараш сихагIа дIадоахаргда

Дукха ха йоаццаш вай парте Центральни Комитето баьча соцамага хьежжа заводий, фабрикий, кхы йолча промышленни предприятей, торговле организацей, стройкай, конструкторский партийни бюрой организацешка вIашагIйохкаш латт администраце балхага хьежа комиссеш. Комиссеш декхарийла я балхацара кхоачамбоацараш гучадаха а уж дIадаха наькъаш белгалде а.

Хадданза эшаш дола товараш тIакхахьаргеи Советски торговле бокъонаш лораяргеи хьежа а балхацара кхоачамбоацараш гучадаха а уж сихагIа дIадаха а лаьрхIа вIашагIъеллай цу тайпара комисси вай республикерча столовейи, ресторанийи, кафеи треста партийни организаце. Иштта вIашагIъеллай цига обращене издержкаш кIезигьярга хьежаш йола комисси а. Комиссей членаш ба партийни организаце дикагIа бола, торговле болх дикагIа бовзаш бола специалисташ-коммунисташ.

Шинна а комиссей членаша хIанз тIабийрзза шоай болх дIаболабаьб.

Г. АЛХАЗОВ.

Оаха яздаьчун ларах

«БАХАЧА НАЬХА ЙОАКХО ЯЦ»

Иштта корта а болаш 16 июле «Сердало» тIа кепа техача заметках укх тайпара хоам бу МагIалбикерча горисполкома председатела нов. Москуровс:

«Ингушски» совхоза дирекце Советскерча медпункта кастта цIенош лургда, аьнна хоадам боллаш дош деннад».

КЕРДА ДОМНА ХЬАЕШ БОАХКАРАШ

Сталински область. «Азовсталь» яхача заводе хьаеш латта керда доменни пишк йолалуча гарга кхаьчай. Ханал цхьа бутт хьалха домна болх бе йолаялийта, аьнна шоаш тIаийца декхараш сийленца кхоачащдеш ба строителаш.

Графикал 5—10 ди хьалха бода «Донбасстальконструкция» яхача управленерча монтажникий болх.

Сурта тIа: доменни пишк еш болча монтажникий дикагIа йола бригада. Хьалхашкахьа латтараш — бригадир И. Кравец (аьрдехьа), П. Черепащук. ШоллагIча мугIарца латтараш — монтажникаш В. Девин, Ф. Семенец, П. Присташ.

П. Кашкела сурт
ТАСС фотохроника

Брестски область. Ивановски района Сталина цIерагIча колхозе вIашагIъеллай комплексно-кагирхой ферма. Коммунистически къахьегама коллектив яха цIи яккха къовсам лоаттабеш ба къона дояркаш. Шу доладелча денз хIара Iаттагара 2.300 килограмм шура яьккхай цар.

Сурта тIа: (аьрдехьара аьттехьа) колхоза кагирхой фермера дикагIа бола дояркаш - комсомолкаш Нина Вырвич, Степанида Выбиранец, Надежда Близнюк.

М. Минковича сурт
ТАСС фотохроника

Пенсионера новкъосталца

«Красный молот» яхача завода кадрови болхлоша пенсе бахачул тIехьагIа а бувзам лоаттабу коллективаца. Цар чIоагIача безамца дакъа лоац дика дар карагIдаьлча а новкъа дар хилча а.

Заводе план кхоачашъяра новкъарле хилча, пенсионераш шоашта из цIаховшшехь оарцагIбоал.

Дукха ха йоаццаш иштта гIулакх дир пенсионера Захар Захарович Чернозуба. Хьалха литейни производстве дика говзал йолаш мастер а, болх дика вIашагIболла ховш а вар из.

Цо хьалха болх баь цех, июль бетта чIоагIа халача хьалтIа яр. Обрубни отделенера болхлой балха тIехьабисабар. Укхаза обработка йинза дола дукха металл Iайра. Цу гIулакхо механически цехе дIачутела езаш йола деталаш сецайора. Цудухьа заводо мехкдаьтта оборудовани арахецара план кхоачашъяцар.

Из гIулакх долчча тайпара ха а хайна пенсионер Чернозуба завода кулгалхошкара цеха коллектива новкъостал де пурам дийхар. Цун дехар кхоачаш а дир цар, из обрубни отделене дIа а оттавир. Говзача мастеро сихха гIулакхата а хьежа, еррига торонаш гуча а яьха коллектив балха тIаерзайир.

Къахьегам дика вIашагIболларах боала пайда денгара-денга дукхагIа хулар. Из бахьан долаш обрубни отделене дика порядок оттае вIаштIехьа а даьлар, кийчъяь оатхалаш цахаддаш механически цехашка дIачутела а йолаелар.

Чугунолитейщика июль бетта план тIехкхоачашъяьй. Цу балха доккха дакъа лаьцар къаьнача мастера-пенсионера Захар Захарович Чернозуба. Цеха коллективо дег тIара баркал аьлар цунна.

И. МАЙОРОВ.

Тхоай низаца

Дукхача шерашка паровозашта ремонт е моттиг йоацаш хала лийлар МагIалбика промыслови машиннаькъа болхлой, депо хьалъе вIаштIехьаца доалаш. Эггара тIехьа а 1958-ча шера «Малгобекнефта» НПУ-с из хьалъе ахча хьахиццар машиннаькъа Управленена. Ахча хилча а гIишлош хьалъе ховш говза болхлой ца хилар бахьан долаш депо хьалъе йолае йиш йоацаш дисар тхо. НПУ-гара болхлой бийхача цар а бала вIаштIехьадаланзар.

Машиннаькъа болхлой собране гул а баь долчча бесса хьал дIадийцача машиннаькъхошта юкъе дукха а гучабаьлар гIишлошъяра говзалаш йола нах. Уж говзалаш йоацараш а раьза хилар депо еча дакъа лаца. Иштта соахка тхой низаца депо хьалъе долацелар тхо.

Каменщикий болх дика бора машиннаькъа болхлоша М. Байбериевас, В. Бурляевас, Статубаловс, иштта кхычара а. Юххьанца, чIоагIа хала дар царна, хIаьта тIехьагIа болх караберзабича дийнахь йола норма 110—120 процент кхоачашйора цар. Дика болх бир плотникаша Трофименко Василий Ивановича, Алероев Махьмада, машиннаькъа бригадира Д. Черномазовс, болхлочо А. Давыденкос, электросварщика Петр Нетребина, слесара Владимир Мерновс, иштта кхы иттанеша а. Депо хьалъеча технически кулгал деш хилар инженер Назаров Михаил.

ГIишлош хьалъярца цхьана дика дIахьу болхлоша машиннакъ тIара балхаш а. Из гу машиннаькъа управлене ворхI бетта а иштта июль бетта а план тIехкхоачашъярах. Масала, июль бетта план 112 процент кхоачашъяьй тха коллективо. Машиннаькъахоша шоай низ ца кхобеш къахьегар бахьан долаш дика депо я тха хIанз.

Болх дика вIаштIехьабаккхар а материалаш кхояр а бахьан долаш 20 эзар сомал тIех паччахьалкхен рузкъа кходаьд тха коллективо, депо еча хана.

О. БАЛАЕВ,
МагIалбика промыслови машиннаькъа парторганизаце секретарь.

Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета Президиуме

Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета Президиума заседани хилар 29 июле. Цига ладийгIар «Город Грозне городскойи районнии къахьегамхой депутатий Советашкеи царна карарча учрежденешкеи организацешкеи къахьегамхой письмошкеи, заявленешкеи, жалобашкеи хьажара хьакъехьа» Грозненски городской къахьегамхой депутатий Совета исполкома председатела нов. К. М. Снурниковс яьча докладага. Президиумо белгалдир, къахьегамхой письмошкеи, заявленешкеи, жалобашкеи хьажара болх укх тIеххьарча хана Горсовета исполкомеи райисполкомашкеи а царна карарча учрежденешка а тоабенна хилар. Жалобашкеи заявленешкеи хьажара балха дукхагIа юкъеоз Советий депутаташ. Шоашта цIенош деш болча наха лаьтташ телара, квартираш телара дешаш райисполкомашка дIаденнад Горсовета исполкомо. Из бахьан долаш, Горисполкоме хьачууха заявленеш кIезигъеннай.

Президиумо белгалдир, къахьегамхой жалобашкеи заявленешкеи хьажара гIулакх Горисполкомеи, кхыча учрежденешкеи организацешкеи кIезиг-дукха тоаденна дале а, цу юкъе хIанз а цIенхаштта кхоачамбоацараш хилар.

Къахьегамхой письмощареи, заявленещареи, жалобащареи болх геттара во лоаттабу городской жилищно-коммунальни боахама Управлене (Управлене начальника декхараш кхоачащдеш ва нов. А. Ф. Жерновенко). Жалобашка ханнахьа ца хьожаш а талмастта хьажа а хьаже юташ а наха хьовзам беш а моттигаш я цига, дош бокъонца къоаста а ца деш жопаш язду дукхагIча хана, жалобай хьакъехьара дешаш кхоачашдара тIахьожам лелабац. Шийна карарча учрежденешка («Грозгоргаз» яха трест, Дормосттрест, Банно-прачечни трест, иштта кхыяраш а) къахьегамхой жалобашкеи заявленешкеи хьажара гIулакха тIахьожам лоаттабац жилищно-коммунальни боахама Управлене, жалобаши заявленеши лерттIа къоаста а яц цу учрежденей балхаш тIа долаш дола къахьегамхоша гучадаьха кхоачамбоацараш дIадахара де деззаш дола гIулакх а дац.

Iалаьмате во леладу къахьегамхой жалобашкеи заявленешкеи хьажара гIулакх «Грозгоргаз» яхача тресте (управляющи нов. Г. П. Мосякин). Цига кхыметтел учет а яц хьачуухача къахьегамхой письмойи, заявленейи, жалобайи. Заявленейи жалобайи хьакъехьа тIадехкаь гIулакхаш кхоачашдара тIахьожам бац.

Къахьегамхой письмошкеи, заявленешкеи, жалобашкеи хьажара гIулакх во латт Октябрьски райисполкома (председатель нов. А. А. Асхабалиев). 1959 шера 24 июле кхаччалца лаьрхIача къоастаяь яланза йола жалобеи заявлении 429 яр цига, хIаьта царех 310 заявлени 1959 шера 1июль тIакхачале хьалхагIа кхаьчай райисполкоме. Президиумо белгалдир, Октябрьски райисполкомо къахьегамхой жалобашкеи заявленешкеи хьажара гIулакха боаггIаш бола политически лоархIам ца бар а гражданий заявленеш нийсеи шоай ханнахьеи къоастаяра болх ший болхлошкара ларттIа хьа ца бехар а бахьан долаш къахьегамхой жалобашка хьажара гIулакх телха хилар.

Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета Президиумо Октябрьски районни къахьегамхой депутатий Совета исполкома председатела нов. Асхабалиева, Грозненски жилищно-коммунальни боахама Управлене начальника декхараш кхоачащдеш волча нов. Жерновенкой, «Грозгоргаз» яхача треста управляюще нов. Мосякина теркам тIабахийтар «Къахьегамхой письмошка, жалобашка, заявленешка хьажара гIулакха юкъерча цIенхашттарча кхоачамбоацарий хьакъехьа «ССКП ЦК-ас 1958 шера 2 августа баь соцам цар лерттIа кхоачашбеш ца хилара, хIаьта баха нах цу соцамо яххача тайпара тIаийбарахи цар жалобашкеи заявленешкеи хьажарахи бола болх тоабелга тIа а дожадир.

Президиумо тIадиллар Грозненски города къахьегамхой депутатий Совета исполкома: «Къахьегамхой письмошка, жалобашка, заявленешка хьажара гIулакх а юкъерча цIенхашттарча кхоачамбоацарий хьакъехьа» ССКП ЦК-с 1958 шера 2 августа баь соцам учрежденей, предприятей, организацей кулгалхошка кхоачаш байтар; Грозненча организацешка къахьегамхой жалобашкеи заявленешкеи хьажарах болча балха юкъерча кхоачамбоацарийи из тоабара де дезарийи хьакъехьа» Грозненски городской къахьегамхой депутатий Совета 8-гIча сессе 1958 шера 18 декабре яь решенеш город Грозненча райсоветий исполкомаша, учрежденеша, организацеша кхоачашъярга хьожилга вIаштIехьдаккхар; уж гIулакхаш кхоачашдара бокъонца де деза балхаш чакхдахар; Городской жилищно-коммунальни боахама Управлене, «Грозгоргаз» яхача тресте къахьегамхой жалобашкеи заявленешкеи хьажарах бола болх тоабар а жалобашкеи заявленешкеи хьажарах бола болх цу учрежденешка тоабаь хилара хьакъехьара дош исполкома заседане дувцар а; жалобашка хьажа а уж къоастае а Октябрьски районни къахьегамхой депутатий Совета исполкома практически новкъостал дар; шоашта цIенош деш болча Октябрьски районерча наха цIенош де лаьтташ хоададара дош кастта къоастадар.

Президиумо Горисполкома тIадиллад жалобашкеи заявленешкеи хьажара депутаташ, хадданза болх беш йола Советий комиссеш, улични комитеташ, пенсионерий Совет дукхагIа юкъеозар; цхьайола, лоархIам боккхагIа болаш йола жалобаши заявленеши Горсовета исполкома заседанешка ювцар; хоржамий округаш йолча Советий депутаташа харжархой тIаийбергбола гIулакх вIаштIехьадаккхар; городерча предприятешка, учрежденешка, организацешка къахьегамхой жалобашкеи заявленешкеи хьажара гIулакх мишта латт хьежаш хадданза тIахьожам лоаттабар; гражданаша тIакхухьаш дола гIулакхаш тахкар а цхьан тайпара дараш шо-шоаш долаш къоастадар а, жалобаши заявленеши язъеш дола балхаш дIадахара де дезар дар а.

Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета Президиумо декхарийла яьй городскойи районнии къахьегамхой депутатий Советий исполкомаш депутатех, прокуратура, суда, милице, юридически консультацей болхлоех, культурно-просветительнии финансово-банковскии учрежденешкарча социальни обеспеченерча болхлоех, юрта боахама специалистех йолча советски аппаратацара говзагIа йола кадраш наха советски законаш а партеи Правительстваи решенеш а йовзийташ лекцеш ешара, докладаши беседаши ярна юкъе а озаш, Советий организационно-массови болх чIоагIбе.

Марксизмо-ленинизмо дынах яхар

Дынцара ший гIулакхаш марксистко-ленински теореца хьалхле а ийеш леладу Коммунистически парте. Iалами общественни вахари материалистически кхетадаро йиш хилийтай ды хьалхилара а дегIаахара а бахьанаш гучадаха, цун экономически социальнии овлаш хьахьокха, дынах доала зулам а дына тувлорах нах мукъабахара наькъаш а хьахьокха.

Дунен тIа долаш лелаш дола гIулакхаш кхыча бесса даьхе, харцдийя хьахьокх дыно, йоах марксизмо. МоллагIча а дына ларде улл Iалам чу а дунен чу а боаца низ болаш хиларах, къемата ди хиларах бола тешам, и. кх. дI.

Даьла цIаккха хинна а вац, ды — реакционни а низ барий га доахаш а ба яьхад хьалха латтача Iилмахо-материалисташа Марксал дуккха а хьалхагIа. Марксеи, Ленинеи чIоаггIа лоархIам баьб дIаяхача ханарча атеизма. МалагIа башхало я дына еча марксистско-ленински анализаи критиканнеи а дIаяхача ханашкахьа хиннача дына духьаларча хьехамаштеи а юкъе? Из я, марксисташа духхьашха дына социальни овлаш хьагучадахар а дына духьала лоаттабеш бола къовсам пролетариата лоаттабеча классови къовсама декхарашта караберзабелга дIадехар а.

Абстрактно-идеологически хьехам барах кхоачам а баь, цу хьехам тIа болабаь бита йиш йолаш бац дына духьала къовсам, — яхаш яздаьд В. И. Ленина,—«дына социальни овлаш дIададахара тIаберзабаь болча классови болама бокъонца йолча практикаца бувзабенна хургболаш лелабе беза из къовсам» (В. И. Ленин. т. 15, оагIув 374).

Дынах бола сакхетам духхьашха дунен чу баьннаб первобытно-общинни строй йолча хана Iалам чу хулаш долча дукхача хIамашца къовсам лоаттабе сага низ кхоачаш ца хиннача хана. ХIамаш хьаеш дола низаш эсала хилар бахьан долаш стихийни низехи малх, цIи, хий, ди къовкъар, хьайбаш санна долча Iалама предметехи сибаташ а даьлаш а лархIа ваьннав юххьанца хьахинна саг. Уж даьлаш хилар шоай дагахь соца а даь, юххьанца хьахинна нах царна корта бетта а, царгара гIо деха а, дуIашцеи ламазашцеи дика хIамаш деха а баьннаб.

ХIамаш хьаеш дола низаш дегIадахкарга хьежжа Iалама Iазапах мукъавувлаш хьавенав саг. Цхьабакъда, хIамаш хьаеш йолча орудештеи средстваштеи частни доалахье оттаярца а классаш хьахиларца а тIехь-тIехьа дукхагIа эксплуатаце Iазапа кIал водаш хьавенав из. Эзараш шераш хьалха денз шоашта тIера лоал дIакхосса, кортмукъале яккха гIийртаб къахьегамхой, цхьабакъда аьттув боалаш хиннабац. Экономически политически лоал хилар, цунна кIалхарбала низ ца хилар — из да эксплуататорски обществе дын сакхетам чIоагIбалара бахьан. «Массаза а кхычарна деча балхаша, эшараша, цхьоало кIалдита долча адамашта массайолча моттигашка тIалатташ долча духовни Iазапех цхьа тайпа ца ды,— яхаш яздаьд В. И. Ленина. — Эксплуатацена кIал латтача классий эксплуататорашта духьала къовсам лоаттабе низ ца хилар бахьан долаш къемат ди дика хургда яхачох тешанза ца боалаш теша безача кхоачабу. Iаламца къовсам лоаттабе низ боацаш вола акха саг даьлах, шайтIаех, тамашех, иштта кхыча хIамаех теша везача кхоачавеш санна» (В. И. Ленин. т. 10, оагIув 65).

Эксплуататорски обществера киназ — дын организаци хинна ца Iеш, политически организаци а я. Цо массаза а эксплуататорий га даха а даьхад хIанз даха а доах. В. И. Ленина яздаьд: «Iазап тIалоаттадеш йолча классашта шоай доал лорадара социальни ши гIулакх эш: палача гIулакхи мозгIара гIулакхи. Лоала кIал латта нах духьал баьлча а раьза боацаш хилча а уж тоIабе безаш ва палач. МозгIаро са теде деза лоаллаа латтарий, классови доал долаш хилча зенехи зуламехи лоравергва яхаш царна кхоаненга дот доахилга хетийта еза (из дот доахилга «бакъ хургхиларах» тешам бала ца безаш хилча къаьстта аттагIа да из...), хIаьта цу тайппара цу доалаца цар барт тоабе, революционни гIулакхашта уж хийра баха, цар революционни уйла йохае, цар кхоачащде лаьрхIа революционни гIулакхаш доахаде деза (В. И. Ленин, т. 21, оагIув 206).

ХIара гIа мел баьккхача моттиге вахаро бакъдий хьахьокх уж ленински дешаш. Революци ялалехьа хьалхагIа хиннача Россие Iазап тIалоаттадерийи эксплуататорийи тешаме новкъост хиннад киназ маьждиги. Из гIулакх ца царта хIанзарча буржуазни мехкашкахь а. Католически Ватикана керте латтачо дуккхаза а тIахьехамаш даьд СССР-а духьала крестови поход е яхаш, цо хьал лоаттаду халкъа демократе мехкашкара реакционни низаш. 1949 шера Чикаго яхача городерча полицейски управлене совгIата сий дола американски полицейски яха медаль елар XII-гIча папийна Пийна. США-е форманна паччахьалкхенах дIакъоасталаьд киназ, хьдда цхьа ды бац цига, цхьабакъда цига из Iалаьмате дукха киназаш а американски буржуазена цIена гIулакх деш йола 50 эзар совгIа баптистски община а.

Дынцара хьдача США-рча наьха йиш яц паччахьалкхен аппарате балха баха, хьеха бокъо яц. Американски сенатера заседанеши школашкара урокаши хьалхатIа дуIаш а дийя дIайолаю. Америкерча доал деча гIозарашкарча викалаша моттийта цаьла хьалха а тувсаш къамьлаш ду социализма лагера мехкашта духьала тIом хьоабелга шоаш дувцаш.

Турцереи, Иранереи, Пакистанереи, Юхерча а Юкъерча а Малхбоале вокх мехкашкареи маьждиг а цу тайппара буржуазеси феодалашеи къахьегамхошта политически духовнии Iазап тIалоаттадеш дола герз да. Масала, Индонезе патриотически, цу мехкарча империализманна духьаларча правительствонна духьала бунт хьоаяйтар кхыча мехкарча капитало гIо деш йола «Дар-уль-ислам» яха бусалба наьха организаци яр.

Ды — Iилман моастагIа ба. Нагахьа санна Iилманна ларде латтараш бакъдараш а опыташ а яле, моллатIча а дына ларде латтараш хьадагалувцаш дола харц хIамаш да. Iилмо сага новкъостал ду бокъонца дола Iалами обществои дегIаяра законаш тIа-тIа кIоаргагIа довза, Iилмо новкъостал ду сага сакхетам лакхбара а культура дегIайоалаяра а; хIаьта дыно баьдверзаву саг, Iалама низашца а общественни вахарерча реакционни теченещца а къувса хьинар доацча воаккх.

МоллатIча дыно — кераста бале а бусалба бале а,— даьлах тешаш болча наха хьехам тел: пю даьла лаьш, «нIаний» да, хIаьта мичча тайпара гIийрта а нах Iалами дунеи довза гIертар къа а да, яхаш. Цу тайпарча хьехамий социальни лоархIам бовзаш ба. Эксплуататорски классашта эшараш лаьш ба, «даьла, мискаш» санна хIама ца ховш а хьаькъал доацаш а бола нах ба. Бусалба наьха деза книжка лоархIаш долча къорIа тIа йоах: «Даьла ловр мара деза йиш яц шун», хIаьта вай тIадахаш йола планета укх тайпара ювц: «Лаьтта истара муIа тIа латт. хIаьта уст чкъаьран тIа латт. чкъаьра хи тIа улл, хий феца латт, хIаьта фо тIуналца латт, тIаккха тIуналга кхаьчача ховрий кхетам цIаьхха хад». Дукха хIама ца эшаш иззамо «сурт» дувц дуне хьахиларах лаьца вокх дынашкарча законаш хьехаш бараша а. Дуне оттарах бола из тайпа харц хилара, Iовдала хилара кхетам кхы цашха ца дезаш довзаш ба.

Саго хьегаш дола къа гоама да дын идеологена. Къахьегам, общество дегIаяра из керттера гIулакх, наха цаь «къинош» бахьан долаш «дала аьнна наIалт», царна тIатесса Iазап да, яхаш хьех дыно. Даьла этIаз гIоргва, яхаш, дын дезача деношка болх бе пурам лац дыно даьлах тешача наха. Дыно яхаш дола из гIулакх кхоачащде гIерташ, даьлах тешача цхьаболча советски наха, къаьстта а колхозашкарчар, дын «дезача деношка» балха ара а ца бувлаш, доккха зе ду колхоза а паччахьалкхенна а.

Масала, Калиновскии Нестеровскии яхача станицашка, Майртупи ДаьттагIеи яхача юрташка, Наурскии, Курчалоевскии, Первомайскии, кхычеи районашка балха ара ца боалаш дукха колхозникаш бисар кераста наьха а бусалба наьха а мархаш доасташ, цо доккха зе дир колхозий боахамашта. Ховш да, физически болх бе доастама а хеташ. цудухьа из кхалнаха дIатIа а бехкаш бола маIа нах вай республике хIанз а болаш хилар.

Къамашта юкъе моастагIал дехк дыно. «Гаргара нах дукхабеза» беза яхаш моттийта хьехам а беш, вож дынаш гоама хургдолча уйланца кхетабу цо нах, ше а «ший даьла» а ше хестаду, кхы мел дола дынаши даьлаши во могаду. Масала, ислама берригa нах бекъ, «тешаме бараштеи» (бусалба нах) «тешаме боацараштеи» (бусалба боаца нах). «Тешаме боацараш», бусалба дыно яхачох, «Гаьвураш», моастагIий ба. Вай мехкарча дыно, нах вIаший моастагIал долча дынашца бекъа а бекъаш, новкъарле ю советски обществон членаш дIахо йодача хана морально-политически уйлан тIа берзара. Цхьан къамах а дуккхача къамех а бола къахьегамхой вIашагIа а кхийтта буржуазена духьала беш бола барт бохаш кхыча мехкашка дына новкъосталца, цигга кхача гIерт США а кхыча капиталистически державай а империалисташ.

Вай Нохч-ГIалгIай мехка а ба кхыча къамех е кхыча дынах болча нахаца шоаш леладеш дола гIулакхаш коммунистически морала, советски законаша яххача тайпара ца а леладеш, дына уйлашца леладеш, вешта аьлча уж гоама болаш бола нах.

Ды — кхалсага моастагIа ба. «Деза книжкаш» — библи, къорIа, талмуд,— кхалсага Iоаткъам беш а из сий доацча йоаккхаш а долча дешаех хьалдизза да. Цар тIа цун цIи я: «ший маьра лай», «цун боахам тIара жIали», «цуң карара хIама», «шайтIа».

Курчалоевски, Наьсарен, Ножай-Юртовски, Ачхой-Мартановски а, вай республикерча кхыча а районашкарча дуккхача маIача наха доастама хет ший сесагаца кино е клубе ваха. Деша даха ха йолаш мел дола нохчий кхал-бераш деша ахац. Саг ехача хана урдош доахаш, мехкарий катий боллашехьа а маьре ухийташ, дукха истий кхувлаш а уж долла хIамаш къорIаи шариIатеи яххача тайпара харцахьа дIадерзадеш а моттигаш я. Ачхой-Мартановски районе Веселое яхача юрта вахача Далакаев Абукара кхо сесаг я, Привольное яхача юрта вахача Салахов яхачо ялхазза сат йоалаяьй, хIанз ши сесаг я цун. Уж истий кхувлари битари шариIата законах даьд.

Кераста наха мархаш кхоабача хана массехк кIира доаккх дулхи шурей кхийтта кхача ца буаш, хIаьта бусалба наха мархаш лаьца шоаш бутт боаккхаш деннеи бийсаннеи цкъа мара хIама даац. Мархаша саг тишву, лазара атта караводаш хулийт, хIаьта цо хьегаш дола къа овсарле йоацаш хул.

Духовни Iазап тIалоаттадеш, нах Iехабеш я дуккха дын секташ. Эггара маькарагIча тайпара наха духовни Iазап тIалоаттаду никъ ба сектанство, яьхад В. И. Ленина дын сектаех. США дукхагIа хозахеталаь яьржаяц дын сектанство.

Масала, вай республикерча Сунженски, Курчалоевски, Саясановски, кхыча а районашка хIанз а дIаяьнаяц керастеи бусалбеи дын секташ — баптисташ, евангелисташ, мутазилаташ, исмаилиташ, иштта кхыяраш. Уж ерригаш а кагирхой шоашкахьа баха гIерташ я.

Дын социальни овлаш тийцад вай мехка, вешта аьлча саго сага эксплуатаци елга дIадаьккхад, социализм оттаяьй, доал деш коммунистически идеологи я; берригаш хIана бац аьнна бола советски нах цIенбенна хьахаьдаб дынцара.

Советски паччахьалкхено шийй кхетамга хьежжа мукъа лу, цхьан оагIорахьара, дын гIулакхаш леладе а шоллагIча оагIорахьара дын духьалара пропаганда е а. Ды — паччахьалкхенга диллача частни тIулакх да вай мехка, цхьабакъда Коммунистически партена хьалхашка частни гIулакх дац ды. В. И. Ленина яздаьд: «Социалистически пролетариата партена хьалхашка частни гIулакх дац ды. Сакхегам болча, болхлой класс мукъаяккхар духьа лоаттабеча къовсаме хьалха латтача наьха цхьоагIо я вай парти. Дынах тешар санна долча, сакхетам боацача, баьдеча е тIехьадисача гIулакхашца бе-башха йоацаш хулалургьяц е хила йиш а яц из тайпа цхьоагIо (В. И. Ленин. т. 10 оагIув 67).

Вай мехкара киназагахьа хинна дукхагIа бола нах хIанз Советски Iаьдала духьала къовсам лоаттабе ца тугаш сайцаб, цунгахьа га доахаш а машар бахьан долаш къовсам лоаттабеш а ба.

Советски нах цIенбаь дын харц уйлаех мукъабахара тIагIертта а хадданза а, гIар йоацаш а кампане хьисапе йоацаш а, даьлах тешаш бараштa дега Iоаткъам а бергбоацаш дын духьалара пропаганда лелайинза яргьяц. Клубашка, библиотекашка, изба-читальнешка. школашка, бригадашка, доахана фермашка каст-каста еша еза Iаламах-Iилмах йола а дын духьалара а лекцеш. Даьлах тешаш бола дуккха нах гулбеш а хIаранеца къаьст-къаьста а беседаш е еза производстве, культурно-просветительни учрежденешка яь ца Iеш, уж бахача цIагIа а. Боккха пайда лу дын духьаларча тематически сайренаша, хаттарийи жопийи сайренаша, атеистически Iаламах-Iилмах долеи литература хьа а хозаш чIоаггIа Iодешаро.

ДIаяхача замах юхедиса зуламе гIулакхаш — дын харц уйлаш дIа а доахаш, ше хьальца никъ Коммунистически парте хьалхленца чакхбаккхарга — коммунизмага кхы а сихагIа гIоргда советски халкъ.

А. ШТЕФАН.

ДикагIа кхоачашде къахьегамхой хьашташ

ВорхI шера чухь Советски халкъ кхачанцеи тIадувхача барзкъашцеи Iалашдара доккхий декхараш оттадаьд коммунистически партеси советски правительствоси торговлен болхлошта хьалхашка. Уж декхарийла ба торговле болх тоабара ерригача торонех пайда эца. Уж торонаш тахка а тахка, торговле организацеша бахача наьха хьашташ мишта кхоачашду хьажа Наьсарен районе «СЕРДАЛО» газета рейдови бригадо даьча тохкамий материал кепа тох газето укх лохехьа.

НАЬСАР-КЕРТЕРЧА № 3 ЙОЛЧА ТИКА ЧУ

Тика чу дIачуваьлча аьтта оагIорахьа латтача дукхача тарах бIарг кхет. Иштта а зIамигача тика чу дIа-юха хьовза моттиг яц. Цудухьа продавецага Х. Цороевга эггара хьалха хьаьттар оаха:

— Тара тика чу хIана латт? — аьнна.

— Са из дIаоттае склад а яц, укхазара дIаяхьа транспорт а яц, цу гIулакха аз массехказза даьча дехара райПО-с сона жоп а лац,—аьлар Цороевс.

Цу дешаех теша мегаргволаш да контрольни книжка тIа хьежача, хIана аьлча, цхьанна хIамах лаьца къоалам Iохьекхабац укхаза райПО болхлочо. Керда шу доладелча денз Наьсар-Керте бахача юртбоахама къахьегамхошка дехкача промышленни а кхачан а товарашка хьежача хоалу укхаза цуккха товараш доацаш хиннилга. Наггахьа мара тика чу хулаш дац шекар, маьха еза йоаца печенеш, конфеташ. Боккхийчарнеи бераштеи бувха кога гIирс а бац. Майкаши кхыдола тайп-тайпара пазата барзкъаши вIалла дац. ТIеххьарча шин бетта маIача наьха ихи хачи мара ехкаяц тика чу. Эзар нах бахача Наьсар-Кертена кIезига хургья мотт тхона уж.

ДОШЛАКЪИ-ЮРТАРЧА ТИКА ЧУ

Цу тика чу продавец ва Н. Гамурзиев. Юрта бахача наьха йоакхо цо мел ю ховргда райПО складе дола тух укхаза ца хиларах. Дом тIера хьалгIетт укхаза латтача хIамаех цхьа хIама меттах яьккхача. Уж хIамаш я пишка Iаькъаши хьастамаш чудола яьшкаши, тайп-тайпара хIамаш чу йола галеши, аьшка маьнгеши. Уж ерригаш ювцаш ха йоаергьяц вай—сов дукха я уж. Цхьабакъда, царна тIера хьалгIетта дом дехьа тархеш тIа латтача кхачан тIа-м буж. Наггахьа мара хилац укхаза санитарни лор. Нов. Гамурзиевс биззача бетта лорашка гIолла чакх ца воалаш болх баьб. ХIаьта райПО кулгалхоша из теркал а дац.

МАССАНАХЬА А ЦХЬА «ЛАЗАР» ДА

Духхьал ТIой-Юртарча № 13 йола нн. Хамхоев завецующии Горбаков продавеци вола тика дIаяьлча (цох лаьца къаьстта лохе аргда оаха). тхо хиннача ерригача тикашка дукха тара латт райПО складе дIа а ца хьош.

ДОЛАКХА-ЮРТАРЧА ТИКА ЧУ

Укхаза хIанзчул цхьа бутт хьалха денз дукхача бIаь тумай пазата барзкъаш дада ца а дохкаш.

«РайПО указанех тархеш тIара хьа а даьха, керда мах оттабе беза. яхаш, оттабеш керда мах а боацаш дада уж»,— йоах тикача латтача Кулбужевс. Цунах йола райПО распоряжени Кулбужевга йоацаш я.

КIира даьннад Кулбужевс райПО складера хьаийца чайи, шекари укх тика чу ца дохка. «Октябра 40 шу» яхача совхозерча тика складе улл са из, йоах цо, цхьабакъда, цо из яхилга мара цунах бокъонца хиннар ховш саг вац. ХIанз даггара юрта боахама къахьегамхой беррига низ тIабахийта керда ялаташ чуэцаш а доакъар кийчдеш а боахкача хана къахьегамхошта шекари, чайи чIоагIа эшилга ховш вола Кулбужев воаггIача тайпара бехктокхаме оза веза.

ТIОЙ-ЮРТАРЧА ТИКА ЧУ

Сийрдача цIагIа тархеш тIа хоза дIанийсдаь латт тайп-тайпара кхачани промышленнии товараш. КIай, цIена халаташ тIа а дувхаш хозача эзделца ийдархошца къамаьл а деш царна дика тIулакх а деш латт ши къонах. Уж ба тика зав. нов. Х. Хамхоеви, продавец С. Горбакови. Юрта бахача наьха хьашташка ладувгIаш, цар дехаш дола товараш дIа а яздеш махулла уж кхоачашде гIерт уж. Дерригаш деце а, бахача наха эша цхьадола товараш да укхаза.

РАЙПО ОБЩЕПИТА БАЛХАХ

Предложенейи жалобайи книжка тIа яздаьчо дика хьахьокх торгови точка болх, оалаш хеза хургда шоана, газета дешархой. Из бакъдолаш санна хет тхона а Назрановски ресторана предложенейи жалобайи книжка тIа- хьежача. Ресторана болх цIена ца бовзалой а кIезигдукха ресторане ухачар хьашташ цига миштa кхоачашду ховргда вайна. Июль бетта 23 дийнахь Аргун яхача станцера укхаза хиннача болхлоша язду: «ЧIоагIа хьаж йоагIаш дар тхона хьаденна котлеташ, уж хийцар тхона шницельца, уж а хьаж чIоагIа йоагIаш дар» «Кхо ди хьалхаьй ер шницель» — язду Грознера укхаза командировке хиннача Красичковс. Газет дешархаша хатта тарлу, е июль бутт бац — август ба, цудухьа ресторане июль бетт хинна кхоачамбоацараш августа беттаа дIадаьха хургда, аьнна. Из бакъдаларе тхона а дика хетаргдар. Цхьабакъда предложенейи жалобайи книжка тIа ресторане баьхкараша гучадаьха кхоачамбоацараш бакъ а хиннад уж кхоачам боацараш дIадоахаргда яхаш хабар дувцарал совгIа болх тоабеш даь хIама а дац. ХIанз а дIадаьккхадац укхаза шукхо ци хьалха кийчдаь даа хIама телилга. Кийчдаь хIама чам боацаш хул.

Кухне а яцар йоаггIача тайпара порядок. ЧуIе ца могаш йIайха яр цу чу, кхыметтел винтелятор оттае а мегадац царна.

Корашка укха занавескаш бIеха да, цхьадолча столашта непельницаш яц. Вай мехка чIоагIа къовсам лоаттабу сага вахари унахцIенои телхаеш долча корта бохабеча маларца. Укхаза из боарам боацаш дохкаш да. Цул совгIа арара чукхухьаш а мел цхьаболчар. Цунца къовсам лоаттабеш саг вац.

Укх шера нарсаши помидораши укхаза наггахьа мара хулаш кхача бац. уж кхыметтел юаргйолча тайпара хоза кийчъяь хьахьалхашка яхьац.

Къаьстта ала доагIаш да Наьсарен районашка мел йолча столовешка, закусочнешка баьца дааpаш ца хилар, хIаьта совхоза кхашка уж довш латташ хилар.

Наьсарен-Вокзалерча кафе кухни йизза мозий доллашехьа а дулх хIама тIа а ца тоссаш уллар. Ший ханнахьа маькх хьа ца кхахьар баьхан долаш нах хIама ца а дуаш дIаaха безаш хул.

Укх районерча общепита точкашка каст-каста хулаш хIама да дахча даккха саг ца хилар. Из баьхан долаш цхьайолча хана делкъига мара цIи ювзац кухнешка. Иштта кIирандийнахьа дахча даккха саг а воацаш Iуйрана дIайха даа хIама кийчданзар ресторане, цул хьалхарча цийнахьа кафе а иштта хилар.

«Октябра 40 шу» яхача совхоза столове йоаго ена йоккхий гударгаш яда, царех дахча хьадаккха хала да Даа хIама кийчдеча повраш пхьегIаш цIенъечуннеи буларгболаш болх бац из. Кухнера канализаци ехай, цудухьа пхьегIаш йилла хий боккха го а баьккха кара ара кхахьа беза. Йолча продуктех даа хIама чам болаш а кийчду кухнеи складеи ларттIа цIено а лелаю цига.

Лакхе яздаь а ца яздеш дика а дола общепита балхацара дукха кхоачамбоацараш дIадахара тIахьа беза райПО кулгалхоша беррига болхлой.

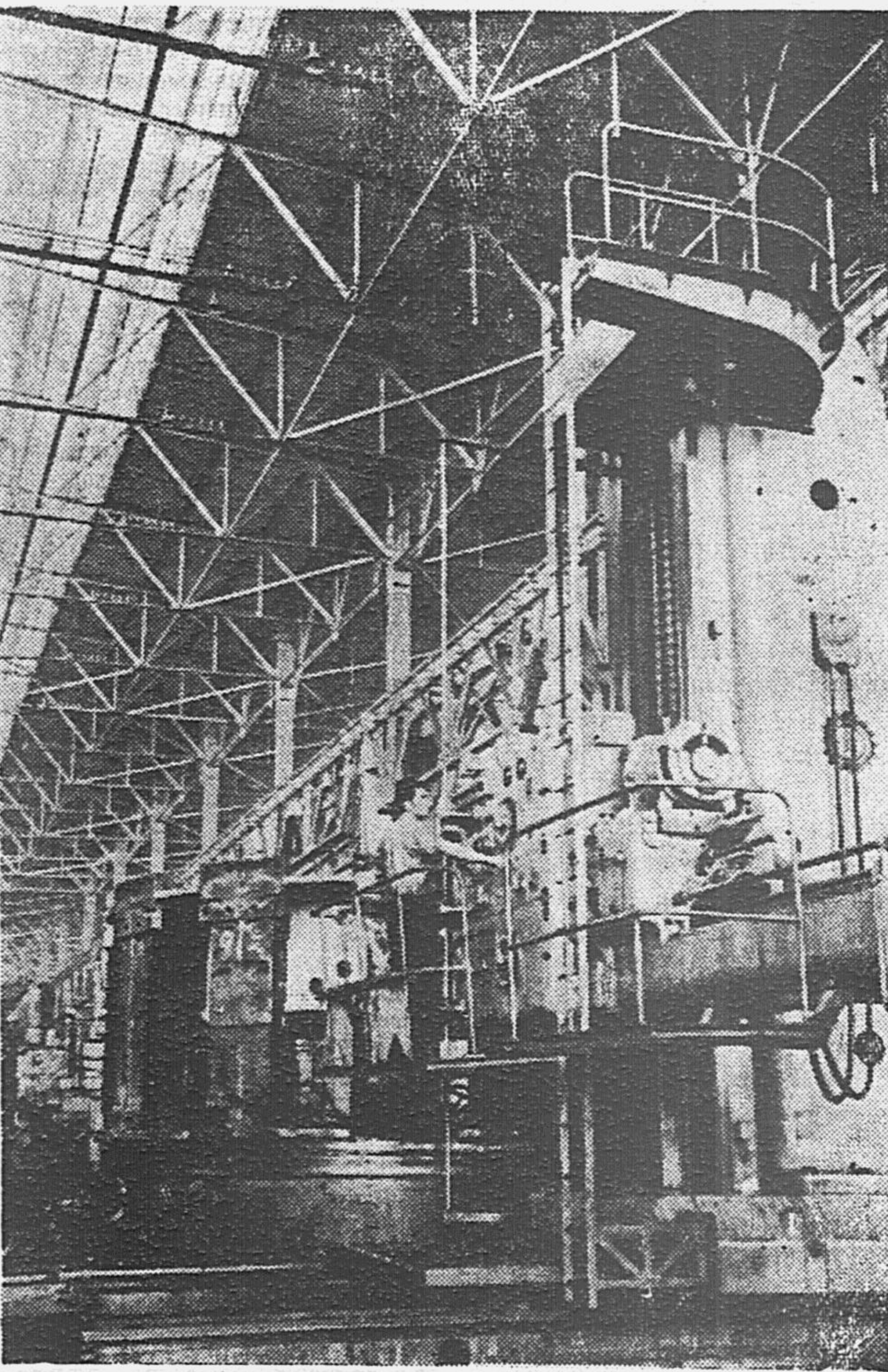
Сердало газета рейдови бригада:

«Назрановски» совхоза токарь С. ТУМГОЕВ.

«Ленина байракх» яхача газета болхлой У. АБАДИЕВИ В. НИКИТИНИ,

«Октябра 40 шу» яхача совхоза диспетчер А. ЧАПЛОЕВ, тха собкорр. О. БУЗУРТАНОВ.

Боккха низ бола керда гидрогенератор

Харьковерча тепловозни электрооборудовани еча заводе Кременчугски ГЭС-а 57,2 эзар киловатт низ бола йиьлатIа гидрогенератор яь йисте йоалаш латт.

Сурта тIа: гидрогенератора крестовина лакхера центральни дакъа тоадеш да.

Е. Андреева сурт. **ТАСС фотохроника.**

Производствона кулгалдара дика форма

«Красный молот» яхача заводе хадданза болх беш йолча производственни совещаней балхаца дика дакъа лоацаш ба 300 болхло, инженерно-технически болхлой, гIулакхера нах, — производстве хьалха латтараш, рационализатораши изобретателаши. Царех 215 саг болхлой ба. Цу совещане еннача 147 рационализаторски предложенейх 80 балха юкъе йоалаьй.

Хьаенна предложенеш чакхъяхаро доккха новкъостал ду производственни план кхоачашъяра. Совещане новкъоастал ду производствера торонаш гучаяха а царех пайда дукхагIа эца а, производствера хьалаш тоадара а къахьегама овсарле лакхъяра а, болхлой творчески къахьегамеи хьинар айдара а.

Заводерча № 13 йолча цехе (цеха начальник К. Оздоев, президиума председатель В. Шейкин), хадданза болх беш йола производственни совещани вIашагIъеллай цхьа шу хьалхагIа. Совещане ший заседанешка дийцад рационализаторий болх тоабара, кулгашца деча халача балхашта механизаци яра, арахецаш йола продукци дика хилийтара хьакъехьа а, кхыдола а дешаш.

Паччахьалкхен план кхоачашъяра ше тIаийца декхараш толаме кхоачащдеш я 13-гIча цеха коллектив. Социалистически декхараш кхоачашдарах а яхье толамаш дахарах а 1959 шера май бетта профсоюза завкомо яьча решенех Сийлен грамота а 1500 тума ахчан преми а луш карара-кара тела Цlе байракх хьожаьй 13-гIча цеха коллектива. 1959 шера июль бетта баь болх льархIача заводской комитето 13-гIча цеха коллективага йита льархIар карара-кара тела завода Цlе байракх. Ах шера план 107,8 процент кхоачашъьй цо.

ССКП XXI-гIча съезда а ЦК июньски Пленума а решенеш кхоачаш а еш, йолаш йолча оборудованена модернизаци яра гIулакхаца доккха дакъа лоац 13-гIча цеха коллективо. Цеха болхлоша еннача предложенех шин токарни станока модернизаци яьй.

Тешшаме ала йиш йолаш да, семилетка хьалхарча шера план 13-гIча цеха коллективо дика технико-экономически хьокхамашца ханал хьалха кхоачашъергхилар.

А. ДЗОРТОВ.

ДукхагIа теркам тIабахийта кхетам балара

Парте аргIан йоацача XXI-ча съезде дийцад, социалистически бокъонаши порядкаши толхаярца къовсам лоаттабеш санна теркам тIабахийта беза зулам дергдоацаш гIулакх оттадара, профилактически балха, нах дIакхетара, зулам де йиш йоаца хьал оттадара.

«Цхьацца болча наха зулам дергдоацаш, общества зе деш дола цхьаккха хIама цар дергдоацаш гIулакхаш оттаде деза. Керттера дар- профилактика, кхетама болх ба»,— аьннад Н. С. Хрущева ССКП XXI-ча съезде ше яьча доклада тIа.

СССР-а а союзни республикай а уголовни законий Лардаш тIа оттадаь да уголовни зулам дарах беш бола бехк зулам даьчунга Iазап озийтар духьа беш боацаш, из кхетаве, цунга кхы тIехьагIа зулам ца дайта бу, аьнна.

Уголовни бехк бара ше къаьстта йола керда нормаш юкъейолаьй цу Лардаша. Царех цхьа норма я 38-гIа статья 5-гIа дакъа. Цу статьях зулам хьадалара гIулакхага, зулам даь суде вахача сагага шийга, из саг болх беш йолча моттигерча общественни организацей е болхлой, гIулакхерча наха, колхозникий цу сагах къахетам бар дехаш яздаьча каьхатага хьежжа судо суд яь саг цу организацешкеи коллективашкеи кхетаве а нийсача новкъа вакха а дIавала йиш я. Иштта уголовни бехк тIабулл судо.

Цу тайпара, хьалхагIа а иштта бехк беш леладаь из гIулакх, хIанз кердача лоархIаме доалаш ца.

Зулам даь нах кхетабарах йолча кердача формах парте яхачунца дувзаденна 1959 шера СССР-а Лакхехьарча Суда Пленума къаьстта бола соцам тIаийцаб.

Пленумо аьннад, зуламцеи бокъонаш толхаярцеи лоаттабу къовсам парте оттадаьча кердача декхарашка хьежжа кхетам луши зулам хургдоаца гIулакхаш оттадеши лоаттабе беза.

Зулам даьчоа бехк беш, цIенча дегаца дехкевалар, даь зе ше раьза а волаш юхаметтаоттадар, шийна а дезала юкъе хала хIама тIаоттарах зулам дар санна дола хьалаш а лоархIаш суд е еза судаша.

Даьча зулама общественни кхерам мел ба, зулам даьр фу саг ва, фу бахьан долаш даьд зулам теркал а деш е еза судаша ю суд. Цу тайпара, зулам даьча сагага цIенхаштта хьажа, зулама боарам биста, нийсхо йолаш суд яр — судаша беча балха хьалхле лелаю принципаш я.

18 шу далалехьа зулам даьча наха къаьстта теркам тIабохийт.

СССР-еи союзни республикайи уголовни законий Лардий 10 статьяга хьежжа, кхелехьа зулам даь саг, уголовни бехк ца беш, из кхетавергвола бехк тIабилла вита йиш я суда.

СССР-еи союзни республикайи уголовни законий Лардий 7-гIа йолча статья 2-ча даькъах судий бокъо я лоадам боацаш общественни кхерам бола зулам даь саг общественность цунга хьожаргйолаш дIавала, уголовни порядках из гIулакх дIа а доаккхаш.

Парте указанеш кхоачашъеш суда органаша шоай болх эргабоаккх.

Рецидивисташтеи общества доккхий зенаш — зулам (саг вер, хIама ложкъадар, доккха хулиганал) деча нахаи къахетам боацаш, бакъда уж кхетабара тIаерзаяь суд ю судаша.

Масала, Е. К. Солнышкина суд йир 1959 шера 12 апреле, Наурски районе ший гаргара нах болча венача хана веха а волаш, хулиганал леладеш ше соцаваьча милице болхлоша аьнар де ца тагар бахьан долаш.

Цунна суд еш судо теркам тIабахийтар, Солнышкин цIенча дегаца дехке валара, из цIаккха суд янза хилара, ше болх беча моттиге из дика къахьегаш хилара.

Солнышкин болх беш хиннача химзавода болхлой коллективо дийхар кхетаве из шийга дIавалар.

Уж деррига а Солнышкинах доахка дика гIулакхаш теркал а даь, условни бехк а беш, судо химзавода болхлой коллективага дIавелар из цо кхетавергволаш.

Предприяте е учреждене администрацес суде ваха саг шийна дIавалар дехаш моттигаш нийслу.

Масала, Н. И. Назарчука суд йир доккха хулиганал дарахи ше лаьцача милице болхлошца латаш хиларахи.

«Сельстрой» треста № 1 йолча СМУ администраце дийхар Назарчука условни суд яр.

Судо цу администраце дехарийна жоп даланзар Назарчука даьр доккха зулам доландаь.

Болхлой коллективий мара администрацей бокъо яц судагара зулам даь саг вехаш каьхат язде. Зулам даь саг кхетавара декхар болхлой коллектива мара кхоачашдулургдац. Цунах латт коллектива низ.

Зулам даьча наха кердача формашца бехк беш хиларо кIезигдергда вай обществе хула зуламаш.

Н. ЕЖОВ,
Нохч-ГIалгIай АССР-а Лакхехьарча Суда член.

Цар дика къахьийгар

Дукха ха йоацаш вай республикерча Артемовски элеваторе керда ялат Iодоассаде а хьачуэца а бахийтабар № 1 йолча технически училищера дешархой, мастер нов. А. К. Спицын кертте а волаш.

Элеваторе дIа ма кхаьчча балхашка дIахьожабир дешархой. Ца хаддаш кердача ялатах етта йола машинаш хьаухар элеваторе. Шоай низ кхо ца беш къахьегарца ялат чуэцара а Iодоассадара а йола план 160 процент кхоачашйир дешархоша хьалхарча дийнахь.

ТIехьа тIадоагIача деношка а ца хаддаш ялат элеваторе хьачуэцаш дика къахьийтар цар. Шоаш болх баьча 5 дийнахьа цу группо бIаьш тоннаш керда ялат хьачуийцад, план 180 процент кхоачаш а еш.

Къаьстта белгалбаьннаб дешархой Будаеви, Байсаеви, Севастьянови, иштта кхыбараши.

Нов. Байсаевс ялат Iодоассадеча балха юкъе керда поточно-групповой метод йоалайир. Цу гIулакхо массехк машина тIара ялат цхьатарра Iодоассаде йиш хилийтар.

Артемовски элеватора директора нов. Ирбагиевс баркал аьлар дешархошта а цар кулгалхочоа а.

Г. ЗАСОРИН,
№ 1 йолча ТУ ВЛКСМ комитета секретарь.

ГIалгIай литературах йола уйлаш

КОСТОЕВ Iалихан.

Тахан оаха кепа тох къонача журналиста Костоев Iалихана литературно-критически статья хьалхара кхо дакъа. Вай литература дегIадоаладара критика чIоагIа эш. Редакце лерхI укх статьяца гIалгIай литературни критик* сомаяккха а дегIайоалае а.

Литературни критика даькъе ше духхьашха язбаьча балха тIа Костоева гIалгIай литература исторически а критически а обзор ю. Из статья журнала боарамах язъяь хиларах кIезига-дукха лоац а еш, кепа тох оаха из.

Редакце дехар ду газет дешарашка Костоева статья хьакъехьа а, цунна тIа гIолла гIалгIай литература хьакъехьа а шоашта хетар язде.

1. ГIАЛГIАЙ ЛИТЕРАТУРА ХЬАЛ

«Уйлаш, уйлаш, я шо дукха,
Хьаь чу Iайна,
Керта чу готъенна хьувзаш...»
(Чахкиев Ювсап. «Уйлаш»).

Кегаенна ха я укх сахьате гIалгIай художественни литературо йоаккхаш яр. Цхьабараша гIалгIай литература башха дика да, йоах. хIаьта вокхар вай вIалла литература да а дац, йоах; цхьабараштa гIалгIай писателех боккхий художникаш хет, вокхар кхайкаду вай писателаш вIалла ба а бац, тайп-тайпара йоазонаш арадоаха нах мара, яхаш; цаIаш шоай наьна меттала йоазонаш дезаш а дешаш а, уж тоаде шоай кхы низ беце а, уж дикагIа хилар ловш а ба, шоллагIбараш гIалгIай мотт а, цу меттала дола йоазонаш а е дезаш а, е дешаш а бац хIаьта уж йоазонаш бахьан шоай дог лазаш а бац.

Цхьан юккъа тхьайсача санна хинна вай литература (хьаштдале ерригa гIалгIай культура а) сихха дегIадоагIаш дале а, хIанз а кхетадаьдац гIалгIаша шоай литература. Бакъдар аьлча, писателаша шоаш а боккъонца кхетадаьдац шоаш хьакхоллаш дола йоазонаш. ХIаьта писателашта юкъе дикагIвари вогIвари малав ховш дац хIанз а. Цудухьа дувц гIалгIаша шоай литературах тайп-тайпара хабараш.

Художественни литература — наьха юкъара хьаькъал, юкъара рузкъа да. Философски меттала аьлча, йоазонаш деш вола писатель — субъект я, хIаьта писатела йоазонаш — объект я. Объект массане юкъара я. Цудухьа, цхьан цIагIарча дезалхоша шоай юкъара боахам бувцаш санна, общества хIара члена бокъо я ший литература (общества юкъара рузкъа) дувца. Цудухьа дувц гIалгIаша шоай литература. Цудухьа дувца воал со а цунах сайна хетар: литература халкъа юкъара рузкъа дале са а дакъа доал-кх цу рузкъах. Из бокъо моллагIча дешархочун (книжкаш дешачун) а я, са а я. Гоъала ха я со гIалгIай литературах къамаьл де безам болаш хинна, бакъда сайла гаьнна низболашагIа болча автораша сай уйлаш дикагIа кхоачашъяргa сатувсаш хиларо тIехьаваьхав со.

...Хьай мехка эшашдар,
Хьай наха дезашдар
Лаха Iа, дIаала, —

йоах Осмиев Хьамзата. Уж дешаш да ер болх болабайтача бахьанех керттерчарех.

Мишта кхетаде деза укх сахьате гIалгIай литература хьал? Вай вIалла литература дац яхараш вIалла бакълец. Кхетам кIезига бола нах ба уж. Хьакхеташ латтача малхагахь букъ а берзабаь, «малх хьакхеташ бац!» яхаш цар мелла чIоагIа мухьарч детте а, малх-м хьал а баргба цо дуне сийрда а доаккхаргда. «ГIалгIай шоай литература долаш а ба, из чехка дегIа а доагIа»! — аргда вай цу баьдеча нахага.

ГIалгIай литература—доккха, хьаькъале литература да, яхараш а харц ба. Вай литература дукхача советски халкъий литературел эсалагIа, вешта аьлча дIаяхача ханарча вай къама экономически, культура, кхетама, иштта кхы долча хьалашка хьежжа да. Шийна хьалкхебе мегаь йоазонхой а ба гIалгIай халкъа, цар хьакхелла литература а да цун. Укх хана чухь, укх хьалашта юккъе искусства хьакъехьа кхы доккхагIа дола декхараш кхоачашде могаргдолаш хиннадац гIалгIай халкъ. «...Адамлено шийна кхоачашде могаргдола декхараш мара оттадац шийна хьалхашка, — йоах Маркса, — хIана аьлча, кIоаргга техкача массаза а гучадоал. декхар ше, алхха из кхоачашдара материальни хьалаш долаш долча хана е, кхы деце, хьахулаш латтача хана мара ца оттилга». (Соч., XII т. I дакъа, 6—7 оагIув).

Цудухьа литература дац гIалгIай, яхаш бола нах теркал а ца беш, гIалгIай литература башха дика да, яхачарца тувла а ца луш, хIаьта гIалгIай да-м дар литература, из эсала дола мара, яхаш кадачарца цхьана гIайгIа а ца еш, воай долаш дола литература дувцаргда вай дувцача хана ше долчча бесса а дувцаш. Са къамаьл хьона сакъердаме а, пайдане а хургдий хац сона, дешархо, цхьабакъда гIалгIай литературах вай печато хIанзалца дийцачоа тара-м хургдац хьона из.

2. ФУД ЛИТЕРАТУРА ЯХАР?

«ХIара книжках аз тамаш ю,
хIаьта писатель шейх лоархI!».

(М. Горький).

Эггара хьалха, дешархо, из литература яхар фуд хьежача бакъахьа да вай.

... Нагахьа санна сага халахетар хилча из гIадвахача, из эгIазвахача, цхьан хIамах цо тамаш йича и. кх. дI. а, ший дега чура уйлаш кхычарна дIаовца безам хул цун. Сай бала аз хьона дIакодабича, аттагIа хул сона из ла, хIаьта сай дог гIоздаьлча а хьога дIа ца хайтача Iелац со, хIана аьлча, цунах са дегагIоз йоккхагIа хул. Бакъда, ший керта чура гIайгIа, ший дега хетам кхычарна дIабувцача хана саг гIерт ший къамаьл тоаде, хозде, маIан кIоаргагIа долаш хилийта. Иштта долалу художественни литература. Юххьанца йоазонех латташ хилац литература. ВIалла йоазув фуд а халехьа, дагахьа дувц наха шоай дега хетамаш, шоай уйлаш. Царех хул фаьлгаш, иллеш, дувцараш, кIоанолгаш и. кх. а. Вешта аьлча, моллагIча литература юхьиг—халкъа багахбувцам (фольклор) ба. ТIаккха йоазув де Iомабелча йоазошца кхайкаю наха шоай уйлаш. Гучабоал халкъа юкъера хьаькъал дола, дунен а, вахара а сурташ дика бIаргагуш бола, дега хетамаш кIоарга дола нах. Кхетамерча дешашца хоза сурташ а дехкаш дIайовзийт цар наха вахара халонаш, хозленаш, ираз, бала, къаьсткъаьстача наьха оамалаш уйлаш. дега хетамаш, наха юкъера гIулакхаш, Iалам. Уж нах ба йоазонхой (писателаш), хIаьта цар йоазонаш да художественни литература.

Художественни йоазонаша гIо ду наха вахар довза а, кхетаде а, шоай оамалаш хозъе а, тоае а, дунен хозленех сакъерда Iомале а. Уж гIулакхаш-м искусства кхыча тайпаша а (живопись, скульптура, музыка, сценически искусство, кино) кхоачашду шо-шоай торонашка хьежжа, цхьабакъда, ерригa искусство ювца эттача сов гаьна даргдар вай воай керттерча деша, цудухьа воай беррига теркам цхьан художественни литературанна тIабохийтаргба вай.

Дукххача хана денз эстетикаша, философаша къийсад, вахар да лоархIамегIа е искусство я, яхаш. Цхьабараша яьхад вахар дизза хоза доацандаь, дунен чухь наха ца тоъаш йола хозленаш хьакхолла лаьрхIа я искусство. ТIаккха вахара чухь доацаш дола хIама хьакхолла а искусства йиш хилча, вахарал лоархIамегIа ецийі искусство, аьнна хеташ хиннад царна. Вокхар дийцад искусства вахарца къувса могаргдолаш а яц, хIаьта цун декхараш фуд аьлча, долчча бесса, хIама тIера ца доаккхаши тIа ца тохаши, вахара сурташ оттадар а да, яхаш. ТIаккха сенна эш искусство, яьхад кхоалагIчар, нагахьа санна вахара чухь дола хIама мара цо хьа ца кхолле? Наха зехьа хьега къа да-кх из... Иштта кхы а дийцад цу хьакъехьа, марксистско-ленински эстетикас из бокъонца къоастадалцца. Бакъдар аьлча, буржуазни эстетикаш-м хIанз а дувц искусствох тайп-тайпара кегаденна хабараш. Масала, цхьаболча французски эстетикаша даггара цIогIарч хьекх, художник общества а, социальни лоаттама а кара вац, хIаьта цун искусство вIалла вахара тара хила а езац, яхаш. Цу тайпарча даьссача хабарех воай ха а ца йоаеш, вай бакъахьа да марксистски философе литературахи искусствохи фу йоах хьежача. Иштта Мао Цзэ-дуна язду: Адамлен юкъара вахар литературно-художественни творчества цаI мара боаца хьаст бале а, чулоацамга диллача вахар ше литературали искусстволи гаьнна толашагIа дале а. халкъо тоъам бац духхьал цхьан вахарах, хIаьта литературеи искусствои дIа а дех. ХIана: Вахар а, литературеи искусствои а башха хоза дале а, литературеи искусствеи произведенешка хьахьокхаш дола вахар хила йиш я, хила доагIаш а да вайна даим бIаргагуча вахарал хозагIа, цIенагIа, кхетамегIа, типичнегIа идеальнегIа; хIаьта цудухьа дукхагIа хIама чулоацаш а». (Избр. произв., кхыча мехкий литература изд-во 1953 ш. 4-гIа том, 143 оагIув.)

Мао Цзэ-дуна яххача бесса, вахара нийсса дIаотталуши е керда, шоллагIа вахар хьахьокхаши деце а наха чIоагIа эшаш да литературеи искусствои: дунен чухь долаш дола вахар миштад хойт цар. Вахар ца хилча цхьаккха художественни творчество хила йиш яцар, цхьабакъда литературеи искусствои доацаш вахар хила йиш яле а, миска хургдар из вахар.

Вахар тоадеш, хоздеш йола искусство ше а хила еза хозеи дикеи, хIана аьлча, дикача искусствос вахар тоадеш санна, воча искусствос ийрчдоакх вахар. Сенах ха йиш я, хIаьта искусства произведени дика я е во я? Художественни произведене дикалвол къоастаеш эггара хьалха из произведени вахарца нийсъе еза. Нагахьа санна цу тIа хьахьокхаш дола хIамаш дунен чухь хулча бесса е хила йиш йолча бесса дале, из произведени бакъ я, дика а я; нагахьа деце, шоана ейзар искусство а йоацаш искусствона таръяь хIама я. Нагахьа санна художнико (писатела, композитора, живописца, артисто и. кх. а.) дувцаш дола гIулакхаш цо оттадеш дола сурташ, цо кхайкаеш йола уйлаш, цо гучадоахаш дола дега хетамаш кIезигача наха кхетадаь ца Iеш дукхагIа болча наха кхетадой, из бокъонца йола искусства произведени я. Произведени кхетаеш (хIаьта цу тIа гIолла езаш а) бола нах дукхагIа мел-б, лакхагIа я из произведени. Воай дешаш дикагIа кхетадайтар духьа цхьа-ши масала доаладергда вай гIалгIай литература юкъера. Ведзижев Ахьмада я «Бус» аьнна цIи йола цхьа стихотворени.

... Ха яхай, набарах енна
Йола юрт дIатайжа я.
Гаьна кIал гIанда тIа хайна
ЙоI хьесташ зIамига саг ва.

Меллашха хьекхача михо
Къоначар дегIамаш хьест...
ТIехвоалаш уллув да сиха
Кагийрхойх цIаьхха бIарг кхет.

Сатийна сийрда я бийса,
Набарах тайжа я юрт...
Дага латт хьалхара айса
Езачоа цкъа баьккха барт.

Хьажал цар чулоацамга. Фу ала воал поэт? Фу юрт я из, малав из бийсанна юрта гIолла дIаводар (гIалгIа ва е кхыча къамах саг ва), фу кагирхой ба уж юрта юккъе гIанда тIа мархIа а беттабенна багIараш? — цхьаккха хIама дац ховш. Оаш кхетаду алхха поэта дага латтар—цхьан хана цо ший «езачоа цкъа баьккха барт». Бакъда шун са мукъа доаккхаргдола сурт, шун дега чу южаргйола уйла, шун кхетам лакхбергбола хьаькъал корадоагIаргдац шоана цу стихотворене мугIараштa юкъера. Из да поэзенна тар а даь, бакъда поэзенна гарга а доаца йоазув, из я искусства меттел хьая суррогат.

Хьажал хIаьта Осмиев Хьамзата мишта ювц Ведзижев ювца гIийртар мо йола ахкан бийса:

Дукха гайна хьаьша санна,
Ена лаьтта бийса йосс,

Кхай тIа тоссаш хьажкIаш санна,
Цо сигала седкъий товс,

Къайла хиннар гучадоахаш,
Сигал цIаста чара текх,
Дерриг дуне сийрдадоахаш,
ТIера бIаргаш цо чулекх.

Из хи тIехе йоаттIайийя,
ЦIаьхха чкъаьрилг хьатIаэкх,
Беттал бийса бIаргаяйя,
«ТIалкъ» аьле юхачуэкх.

ГIалме йисте гул а енна,
Иллеш доахаш пхьидарч хьувз.
Езар яйна лелаш санна,
Цхьаннахь илле хьазилг цIувз.

Из я бокъонца йола поэзи! Из я ше маярра гIалгIай юрта «йоссаш» йола бийса!.. Ма хоза, ма безаме сурташ да уж вайна бIаргагураш! ЦIаккха а ГIалме йисте вай хиннадеце а, къаьгга бIаргагу вайна ахкан бийсано «кхай тIа тосса хьажкIаш санна» сигала тайса седкъий; бIаргаш чу а лекхаш, сигала гIолла текхаш йода «ЦIаста чара» (бутт); хи чура хьалъара а лелхаш, юха Iочулечкъа чкъаьрилгаш; «ГIалме йисте гул а енна иллеш доахаш» сакъердаш йола пхьидарч; езар ейна лела хьазилг; дуккха кхы а кхы а Iалама хозленаш. Поэта цу стихотворене тIа дийн а бийя, дIаоттабу кхыметтел вIалла са доацаш бола мух а:

ДегIал теIаш, хабар дувцаш,
Михо «сабар» сога йоах.
Боча хьесташ басилг лувцаш,
ЙоIо санна барташ доах.

Искусства керттерча декхарех цаI да наха вахара хозне дIа а йовзийташ, вахарцара цар безам совбаккхар, хIаьта цу тIа гIолла наьха синош цIендар, хоздар. Из декхар башха дика кхоачашду вай йоалаяьча Осмиев Хьамзата стихаша.

Искусства дикала керттерча белгалонех я цун произведенеш халкъал*) долаш хилар. Халкъал дола произведени хила еза халкъа лоархIаме дола хIамаш дувцаш, вахар

*) Эрсий классически эстетика тIера хьаийцача «народность» яхача термина меттел доаладаьд аз «халкъал» яха гIалгIай дош. Нагахьа санна кхыча автораша цул дикагIа дош гучадоаккхе, из хьаэца кийча а ва со. **(Автора белгало).**

(ДIахододар 4-ча оагIо тIа).

Доазол дехьара

Фу хьахьекхар Женевски совещане шоллагIча этапо

Кхыча мехкашцарча гIулакхий министрий Женевски совещане юха соцабаьб дийй болх, дийцача Iешаех барт вIаштIехьа а ца боалаш. ГIулакх иштта этта дале а, дикка лоархIам бола хIама карагIдьнад цунна. Совещанех йолча коммюнике яхачох, дунен халкъашта юкъерча дуккхача, лоархIам болча дешай хьакъехьа Малхбузеи Малхбоалеи викалий йола уйлаш вIаши гаргаоза а барт ца кхеташ дола дешаш къаьстта белгалдаха а вIаштIехьа даьннад цига. Иштта кхетаду из дунен халкъий общественноста дукхагIа болча викалаша. Совещане балха лоархIам беш малхбузерча мехкашка дувц цу мехкий викалаша совещане даьраш.

Женеверча совещани йохае дукха къахьийгача Боннерча доал деча гIозараша совещане итогаш ювцаш къаьстта белгалдоахаш дувц барт ца кхеташ дисараш, хIаьта уж барта боагIаш йола моттигаш новкъа йолаш ювц. Американски печата цхьаболча викалашта, царца «Ньюкюворк таймс» яхача газетера Ресторан а волаш, лов совещане «гIаддовлца къовсам латтар». «Монд» яхача французски газето совешанех даьнна беркат «Iалаьмате миска» лерхI.

Цхьабакъда кхыметтел Малхбузерча буржуазни политически деятелашта юкъе а Женевски совещане пайдане болх баьб яха уйла лакхехьа латт. Къаьстта белгалдоакх, йиъ пачхьалкхен викалаш Германеца машара договор е а Малхбузерча Берлине дика доацаш латта хьал тоае а аьнна оттадаь дешаш вIаштIехьа даха лерхIаш вIашагIкхийтта хилар. Иштта белгалдоакх совещане Германе шинна а пачхьалкхен викалаша дакъа лацар Германе дешаш доагIача бесса къоастадеча толам беш хилар. Масала, лакхехьа вай хьоадаь «Монд» яха газет Германски Демократически Республика викалаш совещане юкъе дакъа лаьца хилара ше фаьза доацашехьа а, мукIарло данза даланзар уж викалаш Женеве заседанешка дакъа лоацаш хилар «боакха лоархIам болаш хинна долга». Геттара дика гуш да. Женеве барт хилара а Германе шинна а пачхьалкхен немций дувцар вIаши кхетадеш хилара а ГДР-ас хьийга къа дунен халкъашта юкъе республика сий а гIулакх а лакхдеш хилар.

Цхьабакъда хьалха а санна Малхбузеннеи Малхбоаленнеи юкъе Германе деша хьакъехьа барт ца кхеташ цIенхаштта гIулакхаш да. Германе шинна а пачхьалкхен викалашта юкъе переговораш хиланза ярг ца хилар малхбузерча пачхьалкхенаша мукIарло даь доллашехь а, уж ши пачхьалкхе вIаши таргаозара деша хьакъехьа хIанз а барт ца йоагIаш юс Малхбоалеи Малхбузеи. Совещане дакъа лоацаш хиннарий цIенхаштта барт ца кхеташ дус цхьаькха кертера дош Германеца машара договор дар. Малхбузерча пачхьалкхенаша машара договор динза царгдоацаш да яхаш дувцар. Цхьабакъда договора чулоацамах дола дош хаьдда дувцача хана США, Англе, Франце Малхбузерча Германе кхыча мехкашцарча гIулакхий министраш Германерча низий боъонца лоархIам беш доаца дешаш юкъекхахьарца барт бохабеш хилар.

Малхбоаленнеи Малхбузеннеи юкъе германски деша хьакъехьа барт ца кхеташ хиларо халча доаккх дунен шоллагIча тIемах юхедиса во гIулакхаш дIадоахилга. Цхьабакъда. гайна-ганза барта боагIаргба ала йиш йолаш да. Иштта ала йиш хиларах бола тешам болийт Женеверча совещане шаккхе а оагIув дикка барта баро. Масала Малхбузерча Германе цхьаккха тайпа ядерни герзи ракетни установкеи хургйоацаш Малхбузерча Берлинах ханна барт баьб.

Малхбузерча Германе подрывной болхи мостагIал тIехьа йола пропаганди хургйоацаш барт бе раьза хилар совещане дакъа лоацаш хиннараш.

Дунен шоллагIча тIемах юхедисар дизза дIадоаккхилга латт — эггара хьалха Германе латта вIаштIехьа доаца хьал тоадарах. Германеца машара договор дарах. «Германски машара договор дуккхача дешаех латт»,— яхаш белгалдоаккх Н. С. Хрущевс. Женевски совещане шоллагIча этапа а хIама карагIдаланзар из гIулакх къоастадара кийчо еча. Цхьабакъда совещане хьахьекхар, из лоархIаме хилар массанахьа а мукIарло деш долга. ХIаьта из — дIахо йодача хана из гIулакх толамца къоастаде эшачарех цаI да.

Советски мехко, Советски правительствос шоаш мадарра доаш кхыча мехкашцарча гIулакхий министрий Женевски совещане шоллагIча этапе хиннараш, вай тешаш да, хIанз барт ца товш латта гIулакхаш барт бе цIена дог-уйла хилча барта дозлургхиларахи хIаьта дунен шоллагIча тIемах юхедисараш дизза дIадоахалургхиларахи.

С. ИВАНОВ.

Китае чIоагIа хьийкъад кIа

ПЕКИН, 8 августа. (ТАСС). Стихийни хатараш хиннадолашехьа а дукха кIа чуденад Китая ахархоша. Шоаш декхарийла бола поставкаш пачхьалкхенна дIаенна баьнначул тIехьагIа, шоай совнагIа дола ялаташ дохкаш ба уж хIанз. Тахан ара мел даьннача газеташ хоам бу, шера йола кIа эцара план июль чакхбоаллаш берригача мехка 77,39 процент кхоачашъяьй яхаш Хэнань, Шаньси, Цзянсу, Чжецзян, Юньнань, Цзянси, Гуйчжо яхача провинцешка кIа эцара план тIеххкоачашъяьй.

Газеташа белгалду, республика цхьайолча провинцешкеи районашкеи соахка укх ханна денначул дукхагIа ялаташ складашка хьачуденна хилар. Масала, июль бутт бовш Шэньси яхача провинце складашка хьачуденнад соахка цу ханна денначунца нийсдича 76 проценти хIаьта Цзянсу яхача провинце 30 проценти дукхагIа кIа.

Пачхьалкхенна декхарийла бола поставкаш ахархоша хIанз кхоачашъярга хьежжа царгара кIа ийдеш латт бIаьстан юхье дIадера.

Доккха спортивни цIей

Доккха спортивни цIей хилар 9-ча августа Грознерча физкультурникий. 8—9 августа укхаза 15-ча городской спартакиада финальни яхьаш хилар. Цига дакъа лаьцар городерча 63 производственни коллективо. Спартакиада программа чуйоагIар ейча атлетика, штанга, гимнастика, велосипеда, баскетбола яхьаш.

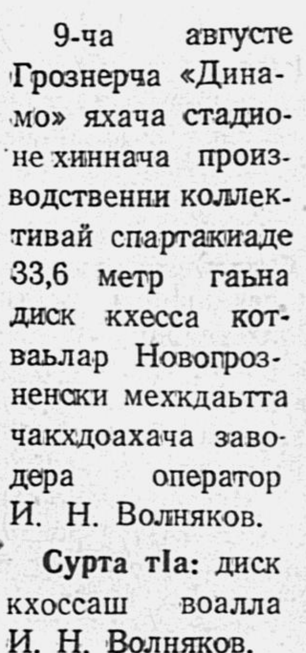
Волейболисташтеи, баскетболисташтеи, штангисташтеи юкъе котъяьннай «Красный молот» яхача завода маIача наьха командаш, химзавода кхалнаьха командаша волейболах, баскетболах ловзача а велосипед хоахкача а хьалхара моттигаш яьхай. Дика толамаш даьхад производственни коллективашта юкъерча спортсменаша а. Химзаводера Митянин 11 секундах 100 метр ведар, Новогрозненски мехкадаьтта чакхдоахача завода болхлочо Мельниковс пятиборе хьалхара моттиг яьккхар, хьалхара моттиг яьккхар духьаленаш йолча 80 метр йIаьхача дистанце гIолла 14 секундах едда чакъяьннача горпищеторга болхлочо Гладковас а. Велосипедисташта юкъе чемпионаш хилар химзавода спортсменаш Певцови Певцоваи.

9-ча августа «Динамо» яхача стадионе вIашагIкхийтар Российски федераце гIолла хьалхара моттиг къувсача дакъа лоацаш йола Грознереи Дербентереи футбольни командаш. Цига счет 2 : 1 йолаш грозненцаш котбаьлар.

8-ча августа Орджоникидзе цIерагIча стадионе хьайийлай кулгашца бургац ловзаерашта юкъе РСФСР-е хьалхара моттиг яккха къувсача командай яхьаш. Цига дакъа лоац Ростовскии, Сталинградскии, Куйбышевскии, Саратовскии областашкарча а Черсий-Балкхарой АССР-ерча а командаша.

3 дийнахьа лайзачул тIехьагIа кхалнаьха командашта юкъе хьалхара моттиг Ростоверчеи, 2-гIа моттиг Куйбышеверчеи, 3-гIа моттиг Сталинградерчеи командашка я. МаIача наха юкъе хьалхле Ростовеи Куйбышевеи спортсменашка я, грозненцашка 3-га моттиг я.

Б. ГАЙСАНОВ.

9-ча августе Грознерча «Динамо» яхача стадионе хиннача производственни коллективай спартакиаде 33,6 метр гаьна диск кхесса котваьлар Новогрозненски мехкдаьтта чакхдоахача заводера оператор И. Н. Волняков.

Сурта тIа: диск кхоссаш воалла И. Н. Волняков.

Дика чакхдаьннад театре гастролаш

ДIадахача шерашка санна укх шера а республике гIолла ахкан гастролаш дIайихьай Лермонтова цIерагIча Республикански эрсий драматически театро. Укх шера шин бетта хилар театра гастролаш, спектаклаш Къилбаседа-ХIирий АССР-ера Моздокски, Дагестански АССР-ера Кизлярски районаш тIакхетар бахьан долаш. Хьалха шоаш гастролашка болхаш театрера труппа шинна даькъа екъалора, хIара группо ше-ший пьеса увттайора. Укх шера театра еррига труппа цхьана яр. Театро оттаяь план яр, труппа цхьан районни базе соцарг а йолаш, цигара дIа а ухаш тIакхача йиш йолча еррига моттигашка спектаклаш дIахьокхаргдолаш. Уж базаш яр: Орджоникидзевски, Наурски станицашка, Моздоке, Кизляре.

Цу тайпара йолча гастролаша торо хилийтар спектаклаш увттадешшехь репетицеш ярца 1959—1960 шерашкарча сезона репертуара дика кийчо е а къахьагама овсарле лакхъе а. Хьалха ше гастролашка ухача хана дукха балха ха йоайоара театро, хIана аьлча 2—3 ди массаза доал кердача моттиге ахадезар. Укх шера шин бетта 4 моттиге мара дIаюха баха безанзар цар. Ше оттаяь репетиционни план а кхоачашйир театра коллективо, балха ха кхойир. Цудухьа тIайоагIача сезона кийчъе вIаштIехьадаьлар кхо пьеса: «Заман воI» — Куприянова, «Гамлет» — Шекспира, «КхерагI баь бIи» — Вуагийоска яьзъяь.

Укх шера вай районашкарча чаха уж спектаклаш увттаделга дика вIаштIехьадаккхаро, Iалаьмате дика хьокхамаш долаш чакхъяьлар гастролаш. Театро дIахьекха «Кхераме професси», «Шин аьлан Iу» яха ши пьеса, зрителаша дика къоабалъяь тIаийцар. Гастролаш дIахьош шоашта чIоагIа хало хиннаяле а, театра хьалхашка латта декхараш кхоачашдир артисташа.

Театро ше гастролаш увттаеча хана цунца цхьатарра цхьаькха культурни болх а бора: самодеятельни театра хьакъехьа консультацеш телар лекцеш ешар, керда пьеса кийчъеча новкъостал дора.

ХIанз укх сахьате театро Грознера дIа а ухаш тIеххьара гастролаш ю. 10-ча августе отпуске болх артисташ.

Тха коллективо гастролаш дика чакхъяхар бахьан долаш театро ханал хьалха кхоачашйир ах шера план, ахкан гастролий план а тIеххоачаш а яьй.

Гастролашка дика болх барах Сунженскии Наурскии районни организацеша а Кизлярски юртсовето а Сийлен грамоташ еннай театра.

А. РИДАЛЬ,
Лермонтова цIерагIча Республикански эрсий драматически театра режиссер.

Сий дола гIулакх

1959 шера 31 июле Шалински районерча шоай балха гIулакха Грозне баьхка хиннаб щу района культура Щен болхлой, Б. Идерзоеви, А. Ганоеви, А. Тайсаеви.

Делкъийга хIама дуача хана, цар лаьрхIад Грознерча Чехова цIерагIча парке салаIа. СалоIаш багIача хана, цар бIарг кхийтаб лалла доаллача гIанда тIа уллаш, цхьанне йицъенна аллийсача фотоаппаратах. Идерзоевси, Ганоевси, Тайсаевси лаьрхIар из зе, цун да тIавоагIий хьажа. Да тIа ца воагIаш цхьа сахьат а даьннад, цунна гонахьа нах хьувза а баьннаб. ТIаккха Идерзоевси, Ганоевси, Тайсаевси из фотоаппарат хьа а ийца акта а оттаяь кхаьнне кулгаш а яздаь милице органашка дIачуеннай. Из сий дола гIулакх лархIа мегаргда.

Да хоравича цунга дIалургья фотоаппарт.

И. ЛЮЛЯКИН,
милицен старшина.

Кердача дешара шера кийчлу

Кердача дешара шера дика кийчъеннай Наьсарен районера ТIой-Юртара юкъера школа.

Школа ремонт яь яннай, 50 тонн кIор Iалашбаьб. кхоачам хиллал дахча а денад, дешара-производственни мастерскеш а кийчъяьй.

Школе укх шера дешаргдолаш верригa 500 дешархо ва. Юкъерча школе чу ца хошаш, совбаьннача дешархошта керда классаш Iалашъяьй дирекце.

ТIой-Юртарча школе керда воагIаргволча 12 хьехархочоа квартираш а дахча а Iалашдеш цар йоакхояьй школа директора нов. Баркинхоевс.

А. ДУДАРОВ.

РАДИОПЕРЕДАЧАЙ ПРОГРАММА

13-ча августе: 7.20 — «Америке дерригача хIамашта торо я яхар а, бокъонца долаш дар а» — беседа (эрсий меттала); 7.35 Хоамаши передачай программеи; 7.45 — Советски Союзера а доазол дехьара а хоамаш (нохчий меттала); 8.45 — «Сердало» газета обзор; 9.00 — Халкъа ладувгIа а халхара а ашараш; 17.00 — «Радиочу гIолла культура университет» (эрсий меттала); 17.20 — «СССР-а къахьегамхой вахара хьал тоадар» — беседа (гIалгIай меттала); 17.35 — «Сакъердаме ашараш», 18.00 — «Ши совхоз — ши тIехье»— передача (эрсий меттала); 18.20 — Керда хоамаш (эрсий меттала), 18.40 — «Коммунистически бригадаша мишта кхоачашду шоай декхараш» — передача (нохчий меттала), 19.30 — Керда хоамаш (нохчийи гIалгIайи метташка).

14-ча августе: 7.20 — «Грозненский рабочий» газета обзор; 7.35 — Хоамаши передачай программеи; 7.45 — «Ленинан некъ» газета обзор; 8.45 — Советски Союзера а доазол дехьара а хоамаш (гIалгIай меттала), 9.00— Концерт дакъа лоацаш: Цугаев, Шамилева, Нисанов а волаш; 17.00 — «Автоматизаци а болхлой хьал а» — беседа (эрсий меттала); 17.20 — «ВорхI шера план ханал хьалха» — беседа (гIалгIай меттала); 17.35 — Моттигерча авторий ашараш; 18.00— Пионераштеи дешархоштеи передача (эрсий меттала); 18.20 — Керда хоамаш (эрсий меттала); 18.40 — «Лекционни пропаганда вIашагIтохача тхона зеденнар» — статья (нохчий меттала); 19.30 — Керда хоамаш (нохчийи гIалгIайи метташка).

15-ча августе: 7.20 — «Грозненский рабочий» газета обзор; 7.35—Хоамаши передачай программеи; 7.45 — Пионераштеи дешархоштеи передача (нохчий меттала); 8.45 — «ТIаийца декхараш кхоачашдаьд оаха» — передача (гIалгIай меттала); 9.00 — Нохч-ГIалгIай музыка концерт; 17.20 — «Нохч-ГIалгIай поэтий керда стихаш» — передача (гIалгIай меттала); 17.35 — Нохч-ГIалгIай музыка концерт; 18.40 — Литературни передача (нохчий меттала).

Редактор М. К. ЛЬЯНОВ.

Тахан кинотеатрашка

«Челюскинций» цIерахча кинотеатре

Йоккха зал — «Кхе летаьча хана» долалу: 10, 12, 2, 4, 6, 8,10; зIамига зал № 1 — «Кхе летаьча хана» долалу: 8.30, 10.30, 12.30, 2.30, 4.30, 6.30, 8.30, 10.30; зIамига зал № 2 — «СибрегIан лаьттах дувцар» долалу: 9, 11, 1, 3, 5, 7, 9; зIамига зал № 3 — «Кхе летаьча хана» долалу: 9.15, 11.15, 3.15, 5.15, 7.15, 9.15; «Франц Шуберт» долалу: 1.15, 7.15.

«Родина» яхача кинотеатре

Iан зал «Кхе летаьча хана» долалу: 9, 11.05, 1.10, 3.15, 5.20, 7.25, 9.30: Ахкан зал—«ДикагIа вола зIамига саг» долалу: 8, 9.45.

Нохч-ГIалгIай АССР просвещене Министерствос хоамбу **нохчийи гIалгIайи мехкарий**

школашка-интернаташка хьаэцаш хиларах:

1. Ведене — 5, 6, 7, 8, 9, 10 классашка.
2. Урус-Мартане — 4, 5, 6, 7 классашка (дийнахьа хургболаш хьаелл 4 класс)
3. Городе Грозне — 7, 8, 9, 10 классашка. (дийнахьа хургболаш хьаелл 7 класс)

Цу школашка-интернаташка хьайийцача дешархошта баа кхача а, тIадувха барзкъа а, Iе моттиг а хургья.

Деша баха безам болча нахагара 25 августе 1959 шерага кхаччалца заявленеш хьаийю Нохч-ГIалгIай АССР просвещене Министерствос (Грозный, Первомайски, 3) е районий дешара отделенеша.

Заявленеца хила деза:
1. Дешархочун лични дело.
2. Могаш хилара тешал.

Нохч-ГIалгIай АССР просвещене Министерство

ГIалгIай литературах йола уйлаш

(ДIахододар)

нийса хьахьокхаш къама кхетам, оамалаш, наха юкъера гIулакхаш шоаш мадарра бакъ долаш дувцаш. Цу наха гонахьарча Iалама сурташ хоза оттадеш... Вай лакхе йоалаяьча Ведзижева стихаех ала йиш яц, уж халкъал долаш я, аьнна, бакъда из хийцца ала йиш я лакхе вайна ейзача Осмиева стихотворенех.

Нагахьа санна дикача художественни произведене дог гIоздоаккхе, хьакъал лакхдойя, воча произведене дог гIожадоаккх, хьакъала пайда а лац.

Искусство хоза я доагаш Iаьржа бIаргаши лепаш цIе басилгаши, букъа тIа гIолла ловзаш йIаьха керта кIажараши йола гIалгIай эзди йоI санна! Искусство хоза я ший ховха бер мархIа а доаллаш, сайрийна сакъерда араяьнна къона нана санна.

ХIаьта искусства тардаь, аьшкпхьаро пишк еш санна, хьадаь йоазонаш ийрча да къаьнача къоаночунга маьре а ена, денгара-денга йокъалуш латтача къонача хозача кхалсага вахар санна! Уж ийрча да дика къонах хила гIерташ, шиъ-кхоъ сесаг а йоалаяь, цар цIагIа дехкача туржаIах коара ада везача сага сибат санна!

3. ЛИТЕРАТУРНИ КРИТИКЕИ ЦУН ДЕКХАРАШИ

Нагахьа санна гIалгIай литература хьахинна а, дегIадоагIаш а латте, хIанз хьахулаш мара яц гIалгIай литературни критика. Из иштта хилар вIалла тамаш а яц, хIана аьлча литература — вахара сурташ да, критика — вахара тохкам ба. ХIаьта саго хIаман тохкам цу хIаман сурт дехка Iомавенначул тIехьагIа мара бац. Вешта аьлча, хьакъал дегIадарал хьалхагIа дега хетам (чувство) дегIабоагIа сага.

Иштта да художественни йоазонийи литературни критикаи гIулакх а. Литература массаза а критикал хьалхагIа гучадоал: къаьст-къаьстача наха санна бIарччача халкъаша а хьалхагIа вахара сурташ дохк, цул тIехьагIа цу вахара тохкам бу. Нагахьа санна литература доацаш критика хьахила йиш еце, критика ца хилча литературанна а могаргдац толамс дегIааха. Дилла вахара сурташ дехкилга наха кIордаду, цудухьа шоаш дехка сурташ а вахар ше а дувца безам отт цар. Иштта хьахила йолалу критика. МоллагIча сага дагадохарах (из саг мелла кIоарга хьакъал долаш вале а) хьахила йиш йолаш яц критика. Критика замано, вахаро, общества хьашташа дIаех, цудухьа из гуча а йоал.

Художникаи критикаи юкъе хьадда доазув дац е хила йиш а яц: цу шинне дувцар а лерхIар а цаI да, хIаьта еррига цар башхало шоаш дIаоалар тайп-тайпарча формашца цар дIаоалилга мара а яц. Масала, нагахьа санна поэто йиIнийцара ший безам, ший ираз е йоIах ше къастар, ший бала бувце, критико цу безама маIан цу ираза хьаст, зIамига саг йоIах къастара бахьанаш, цун балан чулоацам гучабоаккхаргба шоана. Поэто дувцар хьалхагIа наьха дега чу дуж, цул тIехьагIа из тахка а техке, хьакъало тIаэц; критико дувцар наха хьалхагIа керта чу лоац, тIаккха дегаца къоабал а дийя, дIаэц. Цудухьа ала йиш я: поэт дега хетама саг ва, хIаьта критик хьакъала саг ва. Цхьабакъда, поэта дега чура йоагIа уйлаш хьакъалца тоа а йийя мара хьакхолла а йиш яц, хIаьта критика керта чура йоагIа уйлаш дега хетамца нийс а йийя мара дIахайкае а йиш яц. Вешта аьлча, писатель а критик а — шаккха хьакъалхой ба, шаккха художникаш а ба, бакъда хьалхарчоа керттердар дега хетам бале, шоллагIчоа керттердар хьакъал да. **Писатель художник волаш миссел критик хьакъалхо ва, хIаьта писатель хьакъалхо волаш миссел критик художник а ва...**

ГIалгIай литературни критика укх тIеххьарча шин шера гуча а яьннай, хIаьта из йолаяьр филологически Iилмай кандидат вола Мальсагов Дошлакъа а ва. ГIалгIай къам а, гIалгIай литература а дукха дезаш, цар духьа къахьега кийча вола саг, кIоарга а доккха а хьакъал дола Iилманхо ше хиларга хьежжа Дошлакъийна гIалгIашта юкъе эггара хьалхагIа хайннад вай литература критика эшаш долга. Цул хьалхагIа а хиннаб гIалгIашта юкъе критиканна тара дола йоазонаш деш, бакъда хIанз вайна лоархIаме долаш а е критика я ала йиш йолаш а йоазув хиннадац царна юкъе. Дошлакъас нийса кхетадаьд йолалуш йолча критика хьалхара декхар — из да дешархошта йоазонхой а цар произведенеш а дIайовзийтар. Цу тайпара я Дошлакъас язъяь Муталиев Хьаж-Бикара, Осмиев Хьамзата, Яндиев Жамалдий, Хамхоев Ахьмада йоазонех йола статьяш. Алхха дешархошта литература довзийтилга мара Дошлакъас лерхIаш ца хиларах цун йоазош дукхагIа библиографешта тара да. Цудухьа кIезига низ болаш я цун статьяш. Дошлакъас ше дувцача йоазоний кIоаргга тохкам бац, духхьала писатела произведене дувцар фуд дIахьокхилга мара. Масала, Iоешал Осмиева творчествох цо язъяь статья («Сердало», 29.VI.58 ш).

«Осмиев Хьамзата йоазонашка хьежача ала деза, — язду критико, — цун йоазоний керттера тайпа (жанр) доккха доаца иллеш да. Кхы доккхагIа дола йоазош наггахьа мара яздац цо».

ДIахо:

«ВIаштIехьаяккхарга диллача Осмиев Хьамзата иллей рифма тайп-тайпара я: 1—3 2—4, 1—2, 3—4; цкъаза 1—4, 2—5, 3—6, 4—5, мугIарий чаккхешка хул поэта иллей рифмаш».

Из вIалла ца яздича а, дешархочоа шийна ховргда поэта стихотворени зIамига я е йоккха я, хIаьта малагIа мугI малагIча мугIарца рифма йоагIаш ба, цу тIа, юххера а е из а, е вож а лоархIаме дац. Цу морча критико пайда лац дешархочоа а е писатела а. МугIара чухь масса слог я а, йоазонаш зIамига да е, доккха да а моллагIча школьника а ховргда, хIаьта йоазоний жанри рифмай тайпен школе литература хьехача саго а къоастадергда.

Критика декхараш доккхеи кIоарген да. Йоазонхочоа нийсса дIа а этта, цунца вахар дувца могаш а, цунца къувса могаш а хила веза критик. Цунах хов критик писателал кIезигагIа вахар довзаш хила йиш йоацилга. Вай писателел кIезигагIа Мальсагов Дошлакъийна вахар довз-м аргдац аз, цхьабакъда, шийна ховр, ший хьакъал ший статьяшка бIарга-м дойтац цо. Цхьаькха моттиг а йоалаергья вай лакхе вай йийцача статья тIара:

«Ший йоазошца дувцаш дола хIама, цу хIаман сурт гойташ, из хIама дега чу дужаргдолаш хоза вIаштIехьадаккха хов поэта» (ДIахо Осмиева стихай цхьа байт я). Из духхьала цхьан — Осмиевна хайна Iе йиш йолаш говзал яц, хIара поэтах а (нагахьа санна из боккъонца поэт вале) йоал из говзал. Поэт хоаставе дагахьа хиннача критико, нагахьа санна цун меттала аьлча, цхьаккха «дега чу дужаргдолаш» хIама аьннадац поэта творчествох. Лакхе вайна ейзар мо язъяь я Дошлакъий кхыйола статьяш а.

Критик декхарийла ва ше вувцаш волча автора йоазоний фу маIан да, фу белгалонаш я цар (моллагIъяраш а йоацаш, лоархIаме йола белгалонаш) малагIа лостам болаш ва автор, фуй цун йоазоний керттера уйла, вешта доацаш, иштта хIана язду цо дIахайта. Мальсагов Дошлакъий статьяшта юкъера карадоагIаргдац шоана цу тайпарча хаттарашта дола жопаш. Бакъда, фухха дале а, цу сага вай баркал яха деза: из сийлен а бехктокхаме а бола болх — литературни критика язъяр — дIаболабара хьалхле цунга я.

Мальсагов Оарцхо а ва критики литературоведи лоархIаш. Бакъда из хIанз а цу хьакъехьа дика вовзаш вац, хIана аьлча, цо язбаь арабаьнна цхьа болх мара бац. Из я «Беков Тембота говзаме йоазош» цIи йола статья («Сердало», 24.VIII-58 ш.). Из болх литературни критиках ца лоархIаш, литература историех лархIа безаш ба. Цхьабакъда, цу балха ондо дола дакъа Бекова стихашта критика е гIерташ да. Из дика вIаштIехьадалац Оарцхой. Дошлакъийца барта вахача санна, поэта стихай чулоацам дIа бувцарал совгIа (критика хьакъехьа) кхы дIахо водац из. ХIаьта из болх дешархошта кIезига дукха гIалгIай литература истори дIадовзийтара пайдане ба.

Литературни критика даькъе духьала «Къона дегаш» яхача сборниках язъяь цхьа рецензи мара («Сердало», 12.III 59 ш.) кхы хIама язъяьяц Осмиев Хьамзата. Бакъда, из цхьа болх а тоъала толашагIа ба Мальсагов Дошлакъаси Мальсагов Оарцхоси яздаьчарел. Осмиева болх авторий йоазонаш доашхаш, дешархой цу йоазоний духтIа боахаш, мел нийса кхетаду къаьст-къаьстача писателаша вахар хьахойташ ба. Цо белгалдаь кхоачамбоацараш а, говза писатель ше хиларга хьежжа, цо даь хьехамаш а пайдане хургда къонача писателашта. Цхьабакъда, Осмиев а кIалхарваьннавац МальсаговгIар Дошлакъийи Оарцхойи критика сакхатех. Цун рецензе тIа а я укх тайпара миска маIан дола моттигаш:

«Къона дегаш» яхача сборника юкъе яхача стихашца дукха я шоаш тIа дувцаш долча хIаман сурт гойташ из хIама дега чу дужаргдолча тайпара хоза язъяь стихаш... (Дешархо, хьайна хала деце, вIаши нийсъел из фразен Мальсагов Дошлакъий цхьан статья тIара лакхе вай йоалаяь моттиги).

Иштта да укх сахьате гIалгIай литературни критика хьал. Дешархочоа гучча бесса, башха дика-м дац из хьал. Бакъда, цхьан хIамо дог гIоздоах; вай критика хьахулаш а латт, айхьаза дегIайоагIаргйолаш а я. Из иштта дале а, цхьацца хIамаш да вай критика юхатетташ. Цкъа-дале, вай писателаш шоаш а бац е критика язъеш а е цун лоархIам беш а, ШозлагI-дале, царна юкъе дуккхабараш критика вIалла езаш а бац, хIана аьлча, критико массаза а могавац писатель цкъаза цун харцахьа йола оагIонаш а наха дIайовзийт цо. ТIаккха из дезац писатела: цунна мотт критико шийцарча яхьах е эгIазлонах из дича санна. КхозлагIа-дале, вай литератораштa юкъе лелаш я цхьа уйла — нагахьа санна хьо Iилмахо е писатель веце критика язъе бокъо яц хьа, яхаш. Из чIоагIа зене уйла я. Критик Iилмахо а хила йиш я, поэт прозаик е драматург а хила йиш я, цхьабакъда, царех цхьаккха воацаш а хила йиш я. Критик эггара хьалха дешархо ва. Бакъда, малагIа дешархо ва аьлча, нийса художественни чам болаши, шийна цхьаннена хетар дувца а ца гIерташ, общества дукхагIча а кхетамегIча а наьха уйла дIаоалаши вола дешархо ва. Критико писателий йоазонашта беш бола тохкам бакъдолчун кIийлен тIа беш хила беза. ХIаьта бакъдар массане а (дукхагIчар хIаьта а) къоабалдаь дIаэцаргда. Йоазонашта тохкам бе хар а уж йоазонаш Iояздечар яр мо ший тайпара йола талант я.

ГIалгIай къама культура а, гIалгIай литература а, хIаьта цунна тIа гIолла деррига гIалгIай халкъа хьакъал а дегIадоаладе декхарийла я вай литературни критика. Вайна эш майрра а, гIулакх довзаш а, писателех цаI кхоачарагIен вож хийрагIен а ца хеташ, бакъдараш духьала дIадувцаргдола критика. ХIаьта критика ца езаш болча писателашка (хьашт дале, цу тайпарча дешархошка а) юха а ца хьожаш, бIубенна дIаяха еза гIалгIай литературни критика ший сийлен наькъ-тIа гIолла.

Сийлахь-воккхача эрсий театральни деятело К. С. Станиславске язду: «Критикага ладувгIа ховргдоаца артист шийн говзал дегIа ца йоалаеш юха а соцаргва, тIехьашкахьа а гIоргва». (Соч. т. 5, оагI 444): Из хурга «критикага ладувгIа ховргдоацача писатела а.

ГIалгIай критика доккхий литератураш долча вай мехка халкъий критикаш мо хила йиш яц. ХIана аьлча вай литература а, вай дешархой а укх сахьате сов къона ба, цудухьа искусства дешаш юххьанца денз дIадувца дезаргда вай критика.

Аз а из бахьан долаш язду селла дIаьхдаь. Вай литература дегIа мел доагIа критико чоалханегIа дола дешаш къоастадергда.

РЕДАКЦЕ АДРЕС: г. Грозный, Сталина улица, 23 ТЕЛЕФОНАШ: редактора — 2-41-23; редактора зам. — 2-07-01; бехктохкама секретара — 2-25-72; корректорскe — 2-30-91; партийни вахарен экономикан отделений — 2-25-72;

СФ01606 1918 шерарча 11-ча августа цIерагIа йола типографи, Нохч-ГIалгIай АССР, г. Грозный, Революце проспект, 30/3. Заказ № 4609